Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 69 (9444) | Суббота, март 23, 1974 чыл | 1925 чылда үндезилеттинген. | Өртээ 2 коп.

Совет кижилер бүгү улустуң социалистиг чарыжының тугун ам-даа улам бедик тудар, боттарының кызымаккай, шалыпчы ажыл-ижи-биле 1974 чылдың планныг даалгаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседирин хандырар дээрзинге СЭКП Төп Комитеди бүзүрелдиг.

(Партияга, совет улуска СЭКП ТК-ның кыйгырыындан).

ПОЛИТИНФОРМАТОР

Политиктиг информация ол дээрге чонну бөлүүшкуннар, фактылар-биле анаа-ла таныштырары ол эвес, а ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга партийжи удуртулганың деңнелин бедидериниң, массаларның коммунистиг үзел-бодалын хевирлээринге дорт салдар чедирериниң дээштиг чепсээ болур.

Партияның политмассалыг ажылының бир кол кезээ болур политинформацияны бистиң республиканың партия организациялары боттарының ажыл-чорудулгазынга калбаа-биле ажыглап, ажылчы чонну тоску беш чылдың онаалдаларын чедиишкинниг күүсединче эвилелдеп, хей-аът киирип турар.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң негелделеринге дүүштүр бистиң чер-черде партия организацияларывыс политмассалыг ажылды чогаадыкчы ёзу-биле сайзырадып, эң ылаңгыя политиктиг информацияны чон ортузунга дээштиг чорудар талазы-биле эвээш эвес ажылдарны кылып турар. Политинформаторларның ажылын экижидерде партия организациялары оларны шын шилип ал, бүдүрүлгениң участоктарынга таарыштыр хуваап, оларның өөредилгезин чөп организастаар апаар.

Республикада ниитизи-биле 2365 политинформатор бар, олар партияның болгаш чазактың чугула документилерин база бистиң чуртта экономика, культура тургузуушкунунда чедиишкиннерни чонга билдингир болгаш дээштиг тайылбырлап, чаа-чаа сорулгаларже ажыл-ишчилерни мобилизастап турар. Оларның дыка хөйү үр үениң дургузунда кызымаккай ажылдап, политиктиг ажылдың ёзулуг суртаалчылары болу берген. Оларга Таңдыда «Революцияның чалбыыжы» совхозта Н. Кононенкону, И. Струковту, Дуржулга станциязында В. Назын-оолду, Бай-Тайгада «Мурнакчы» колхозта Х. Кудурукпайны, «Тоора-Хем» совхозта В. Тамдын-оолду, Эрзинде К. Нурзатты, К. Белчирни, Чөөн-Хемчикте «Октябрь 30 чылы» колхозта Ч. Мирчинни болгаш оон-даа өскелерни хамаарыштырып болур.

СЭКП-ниң Каа-Хем райкому политинформаторларның ажылын үндезини-биле экижиткен. Оларның шынар-составы экижип, хөй нуруузу инженер-техниктиг ажылдакчылардан, бүдүрүлгениң мурнакчыларындан четчелөттинген. Ажыл-агыйларда партия организациялары политинформаторларның бөлүктерин тургузуп, ооң планнарын квартал санында бадылап турар. Политинформаторлар күш-ажылчы бүдүрүлге коллективтеринге болгаш чурттакчы черлериниң аайы-биле график ёзугаар барып, информация, беседаларны кылыры доктаамал апарган.

СЭКП-ниң Эрзин райкому сезоннуг ажылдар эгелээриниң мурнунда политинформаторларның өөредилгезин бо-ла эрттирер. Чоокта чаа малчыннар ортузунга ажылдаар политинформаторларның семинарын солун кылдыр организастап эрттирген.

Ооң-биле кады чамдык партия организациялары политинформатор кадрларны шилип алыр, оларны удуртур талазы-биле ажылды чогуур деңнелге чедир кылбайн турар. Ылаңгыя СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик, Бии-Хем, Бай-Тайга, Өвүр райкомнары политиктиг информацияның дээштиин чедип алырынче политинформатор кадрларны шын шилип ап, оларның өөредилгезин организастаарынче кошкак кичээнгейни угландырган. Бо районнарның чамдык ажыл-агыйларында политинформаторларның тодаргай учет-даңзызы чок, оларның шынар-составы чавыс, олар план чок, дужа-келбиже ажылдап келген. Чижээлээрге, Өвүр районнуң «Кызыл тук», Таңды районнуң «Коммунизмниң херели» колхозтарының партия организациялары политинформаторлар-биле агитаторларны чаңгыс категорияга хамаарыштырып турары шын эвес, оларның тус-тузунда ажыл планы чок.

Политинформаторларның бөлүктерин парткомнар чанынга, а агитколлективтиң агитаторларының бөлүктерин партия эге организацияларының чанынга тургузар ужурлуг. Бир эвес кадрлар бар болза, политинформаторларның бөлүктерин партия эге организацияларынга тургузуп болур. Олар партия организациязының планын ёзугаар ажылдаар.

Партия организациялары идеология ажылының бир чугула дайынчы кезээ болур политинформаторларны шын шилип ап, таарыштыр тургузуп, семинарларны доктаамал эрттирип, оларның ажылынга партийжи удуртулганы күштелдирер ужурлуг. Ол ышкаш аныяк политинформаторларга теоретиктиг болгаш методиктиг дузаны чедирип, чугула материалдар-биле хандырары-биле ай санында инструктажтыг (суртаалга) хуралдарны партия организациялары чорутса эки.

Партия организациялары Совет Тываның 30 чыл оюнга уткуштур политинформаторларның ажылын идепкейжидер дээш, оларның харыысалгазын бедидип, теоретиктиг база методиктиг белеткелинче кичээңгейни салып, план ёзугаар ажылдаарын чедип алыр ужурлуг.

Ак-Довурактың тудугжуларында

Ийиги участок тиилекчи болган

«Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелиниң ажыл-ишчилериниң хоочун тудуг организацияларының бирээзи «Кызыл тудуг» эргелелиниң тудугжулары-биле аразында чарыжы оларның планныг онаалдаларын болгаш боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседиринге дыка идиглиг болуп турарын олар боттары бо-ла чугаалай берген турар. Ак-Довурактың тудугжулары СЭКП Төп Комитединиң партияга, совет улуска Кыйгырыында демдеглээни ышкаш, чарыштың неп-теренгейи, түңнелдерни деңнеп көөрү болгаш мурнакчы арга-дуржулганы катаптаарының аргазы дээн чергелиг кол принциптерин хажык чок сагып келген.

Ылаңгыя эрткен февраль айда ол эргелелдиң ажыл-ишчилери кол-кол бүдүрүлгечи көргүзүглерге чедиишкинниг ажылдаан. Кол керээ ёзугаар айда 405 муң рубльдиң тудуг-монтаж ажылдарын кылып чорудар турган, ону херек кырында 55 муң рубльге ажыр боттандырган. Боттарының күжү-биле 204 муң рубльдиң ажылдарын кылып чорударының орнунга олар ону база-ла 26 муң рубльге ажырган ийикпе азы планны 113 хуу күүсеткен.

Коллективтиң иштинде социалистиг чарыш улам күштелген. Тудуг участоктарының аразында чарышка февраль айда П. В. Дмитриченко начальниктээн ийиги тудуг-монтаж участогу тиилекчи болуп, айда кылып чорудар ажылдарының планныг онаалдазын 190 хуу чедирген. Ол участоктуң тудугжулары эргелелдиң бирги тудуг-монтаж участогу-биле аразында социалистиг чарыжынга оранчок мурнай берген. Ооң дараазында боттарының айда планныг онаалдаларын дес-дараалаштыр 173 болгаш 152 хуу күүсеткен дөрткү, бешки тудуг-монтаж участоктары чорup турар. Бо мурнакчы коллективтерниң кайызында-даа күш-ажылдың сагылга-чуруму экижээн, ооң бүдүрүкчүлүү дыка бедээн.

Ак-Довурактың тудугжуларының ай санында дең-дески ажылдаарынга оларның-биле кады-кожа керээ ёзугаар ажылдаар организацияларның чүткүлдүг ажыл-ижи деткимчелиг болуп турарын айтыр херек. Эрткен айда оларның «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелинде ажылдап турар участоктары шуптузу планныг онаалдаларын ажыр күүсеткилээн.

Тудуг эргелелинде бригадалар аразында чарышка бо удаада эрткен чылдан бээр мурнакчыларның одуруундан үнмейн келген Салчак Кара-оолга удурткан дашчылар бригадазы тиилекчи болуп, февральдың тудуг-монтаж ажылдарының планныг онаалдазын 108 хуу күүсеткен. Ооң дараазында черни бодунуң онаалдазын 102 хуу чедирген сураглыг тудугжу Данзырык Калдар-оолдуу ээлээн. Эргелелде шеверлекчилерниң аразында чарышка тиилекчи Зинаида Салчакка удурткан бригада болган.

Баш удур кылган санаашкыннарны ёзугаар алырга, бо март айның тудуг-монтаж ажылдарының планныг онаалдаларын бүрүн боттандырып болур аргалар тудуг эргелелинде бар.

О. НАМЧЫЛАК,
«Шынның» тускай корр.

ЧАРЫШТЫҢ ТИИЛЕКЧИЛЕРИ

Алтайның тараажылары вайгамчыктыг чедиишкиннерни чедип алганнар. Беш чылдың үш чылының иштинде ол край күрүнеге 727 миллион пуд тарааны дужаап, планны 120 миллион пудка ажыр күүсеткен.

Күрүнеге пландан ажыр тарааны садар дээш чарыштың эгелекчилери Октябрь революциязы орденниг «Бийский» совхоз болган. Ол ажыл-агыйының чедиишкини дыка улуг. Беш чылдың үш чылдарының иштинде кодээ ажыл-агый продукциязын бүдүрериниң хемчээли 23 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү — 40 хуу улгаткан. Гектар санында-ла тараа дүжүдү 4,1 центнерге немешкен.

Тоску беш чылдың үшкү чылында Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга чедиишкиннери дээш «Бийский» совхозтуң коллективи СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Кызыл тугу-биле шаңнаткан.

СЭКП ТК-ның партияга, совет улуска Кыйгырыы совхозтуң тараажыларының күш-ажылчы чаа көдүрлүүшкүнүн болдурган. Ол мурнакчы коллектив бедик хүлээлгелерни алган. Ол бо чылын күрүнеге 13.600 тоннадан эвээш эвес тарааны садар дээн. Ол болза, пландан 90 тонна хөй-дүр.

Совхозтуң ажыл-ишчилери айыткан хемчеглерни бо чылдың баштайгы хүннеринден күүседип эгелээн. Үрезиннерни бирги болгаш ийиги чергениң шынарынга чедир белеткээн. Хөрзүн болбаазырадыр дериг-херекселдер шуут белен. Трактор, комбайн, автомашиналар септелгези графиктен мурнап турар. Үжен муң тонна хире органиктиг чемишчидилгелерни шөлдерже сөөртүп төккен, далбыйларның дузазы-биле хар шыгын мөөңнеп ап турар. Агробалгэмнерге, экономика билиглериниң школаларынга механизаторлар боттарының билиин улам бедидип турар.

Социалистиг чарыш ында улам-на калбарып турар. Совхозтуң партия, профэвилел, комсомол организациялары тараажыларның күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүнге бүгү талалың деткимчезин көргүзүп турар.

ЧУРУКТА: совхозтуң улуг агроному Г. Фивинцев—Бийскиде күрүнениң үрезин инспекциязынга бо-ла хап чедип кээр. Ол бо удаада база-ла лаборант Р. Зотова-биле кады бодунуң ажыл-агыйының кызыл-тазының үнер шынарын хынап көрүп турлар.

В. САДЧИКОВТУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохроникасы).

ССРЭ-НИҢ ХАРЫЛЗАА МИНИСТЕРСТВОЗУНУҢ БҮДҮРҮЛГЕЛЕРИНИҢ БОЛГАШ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ АЖЫЛЧЫННАРЫН, ИНЖЕНЕР-ТЕХНИКТИГ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫН БОЛГАШ АЛБАН-ХААКЧЫЛАРЫН ССРЭ-НИҢ ОРДЕННЕРИ БОЛГАШ МЕДАЛЬДАРЫ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

1973 чылдың планнарын болгаш алган социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседиринге чедип алган чедиишкиннери дээш шаңнаары болза:

ТЫВА АССР-ДЕН
ЛЕНИН ОРДЕН-БИЛЕ

Александр Сергеевич **Шерстневту** — Кызыл хоорайның харылзаа белдиринде аккумуляторщик.

КҮШ-АЖЫЛДЫҢ КЫЗЫЛ ТУК
ОРДЕН-БИЛЕ

Константин Трофимович **Лавриновичини** — харылзааның бүдүрүлге-техниктиг эргелелиниң начальниги.

Шыырап Ламаевич **Сатты** — Чадаанада районнуң харылзаа белдириниң салбырында монтёр.

«ХҮНДҮЛЕЛДИҢ ДЕМДЭЭ»
ОРДЕН-БИЛЕ

Уйнук Тюлюшевна **Мартаны** — Шагаан-Арыгда районнуң харылзаа белдириниң салбырында почтачы.

Агап Афанасьевич **Рогалевту** — харылзааның Кызылда ажыглал-техниктиг белдириниң монтёру.

Виктор Васильевич **Ширнинни**—Кызылда автобааза чолаачызы.

«КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЭРЕС-МААДЫРЛЫГ
ЧОРУК ДЭЭШ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Яков Поликарпович **Годяевти** — республикада радио-телевидение дамчыдар станцияның улуг инженери.

Зинаида Константиновна **Усмановаңы** — «Союзпечатьтың» республика агенствозунуң улуг инструктору.

«КҮШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАРАЛ ДЭЭШ»
МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Седип Шожуевна **Танзырны** — Кызыл хоорайда харылзаа белдириниң салбырында почтачы.

Анна Ивановна **Яковлеваны** — Сарыг-Септе районнуң харылзаа белдириниң улуг телефонизи.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **Н. ПОДГОРНЫЙ**
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары **М. ГЕОРГАДЗЕ.**

МОСКВА, КРЕМЛЬ, 1974 чылдың февраль 28.

ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ КҮРҮНЕНИҢ ЫЯШ АЖЫЛ-АГЫЙ КОМИТЕДИНИҢ БҮДҮРҮЛГЕЛЕРИНИҢ БОЛГАШ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ АЖЫЛЧЫННАРЫН, ИНЖЕНЕР-ТЕХНИКТИГ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫН БОЛГАШ АЛБАН-ХААКЧЫЛАРЫН ССРЭ-НИҢ ОРДЕННЕРИ БОЛГАШ МЕДАЛЬДАРЫ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

1973 чылдың планнарын болгаш алган социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседиринге чедип алган чедиишкиннери дээш шаңнаары болза:

ТЫВА АССР-ДЕН
КҮШ-АЖЫЛДЫҢ КЫЗЫЛ ТУК
ОРДЕН-БИЛЕ

Роман Макарович **Железкинни** — Шагаан-Арыгда ыяш ажыл-агый чериниң лесниги.

«ХҮНДҮЛЕЛДИҢ ДЕМДЭЭ»
ОРДЕН-БИЛЕ

Валентин Петрович **Новиковту** — Тожуда ыяш ажыл-агый чериниң директору.

«КҮШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАРАЛ ДЭЭШ»
МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Доржу Мөгеевич **Монгушту** — Чадаанада ыяш ажыл-агый чериниң лесниги.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **Н. ПОДГОРНЫЙ**
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары **М. ГЕОРГАДЗЕ**

Москва, Кремль 1974 чылдың март 1.

ССРЭ-НИҢ ААР ИНДУСТРИЯ ТУДУГ БҮДҮРҮЛГЕЛЕРИНИҢ МИНИСТЕРСТВОЗУНУҢ ТУДУГ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ БОЛГАШ БҮДҮРҮЛГЕЛЕРИНИҢ АЖЫЛЧЫННАРЫН, ИНЖЕНЕР-ТЕХНИКТИГ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫН БОЛГАШ АЛБАН-ХААКЧЫЛАРЫН ССРЭ-НИҢ ОРДЕННЕРИ БОЛГАШ МЕДАЛЬДАРЫ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

1973 чылдың планнарын болгаш алган социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседиринге чедип алган чедиишкиннери дээш шаңнаары болза:

ТЫВА АССР-ДЕН
ЛЕНИН ОРДЕН-БИЛЕ

Борис Александрович **Белковту** —«Тыва тудуг» трестиң «Кызыл тудуг» тудуг эргелелинде комплекстиг бригаданың бригадири.

КҮШ-АЖЫЛДЫҢ КЫЗЫЛ ТУК
ОРДЕН-БИЛЕ

Екатерина Сергеевна **Бизяеваны** — «Тыва тудуг» трестиң № 48 тудуг эргелелинде штукатурлар бригадири.

Илья Иванович **Казанцевти** — «Тыва тудуг» трестиң № 48 тудуг эргелелинде жестянщик.

Чимит-Доржу Байырович **Ондарны** — «Тыва тудуг» трестиң эргелекчизи.

Тубул Сарыгларович **Ортунаазынны** — «Тыва тудуг» трестиң «Тыва даг-дүгү тудуг» тудуг эргелелинде дашчы.

Александр Петрович **Соловьевту** — «Тудуг механизациязы» трестиң № 14 механизация эргелелинде скрепер машинизи.

«ХҮНДҮЛЕЛДИҢ ДЕМДЭЭ»
ОРДЕН-БИЛЕ

Оолак Хүреңмеевич **Доңгакты** — «Тыва тудуг» трестиң «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелинде дашчы.

Владимир Казимирович **Казакты** — «Тыва тудуг» тресте партком секретары.

Галина Дмитриевна **Калядаңы** — «Тыва тудуг» трестиң «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелинде штукатур.

Александр Михайлович **Новицкийни** — «Тыва тудуг» трестиң № 48 тудуг эргелелиниң начальниги.

Чайдып Содунамович **Салчакты**—«Тыва тудуг» трестиң «Кызыл тудуг» эргелелинде монтажник.

Петр Николаевич **Чебокчиновту** —«Тыва тудуг» трестиң «Тыва кобальт тудуг» эргелелинде бызаңчы.

«КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЭРЕС-МААДЫРЛЫГ
ЧОРУК ДЭЭШ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Көк-кыс Эдиховна **Байааны** —«Тыва тудуг» трестиң «Тыва кобальт тудуг» эргелелинде штукатур-шеверлекчи.

Константин Родионович **Зуевти** — «Тыва тудуг» трестиң «Кызылпромстрой» тудуг эргелелинде комплекстиг бригаданың бригадири.

Александр Доржу-Ламаевич **Ооржакты** — «Тыва тудуг» трестиң «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелиниң үлетпүр бүдүрүлгелер комбинадында моторист.

«КҮШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАРАЛ ДЭЭШ»
МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Алексей Иванович **Володинни** —«Тыва тудуг» трестиң «Кызыл тудуг» эргелелинде монтажниктер бригадири.

Алексей Иванович **Морозовту** — «Тыва тудуг» трестиң кол механиги.

Нина Борту-ооловна **Оюнну** — «Тыва тудуг» трестиң № 48 тудуг эргелелинде будукчу.

Петр Иванович **Устюговту** — «Демирбетон» трестиң тудуг кезектер комбинадында бызаңчы.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **Н. ПОДГОРНЫЙ**
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары **М. ГЕОРГАДЗЕ**

Москва, Кремль 1974 чылдың март 4.

ССРЭ-НИҢ МОНТАЖ БОЛГАШ ТУСКАЙ ТУДУГ АЖЫЛДАР МИНИСТЕРСТВОЗУНУҢ БҮДҮРҮЛГЕЛЕРИНИҢ БОЛГАШ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ АЖЫЛЧЫННАРЫН, ИНЖЕНЕР-ТЕХНИКТИГ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫН ССРЭ-НИҢ ОРДЕННЕРИ БОЛГАШ МЕДАЛЬДАРЫ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

1973 чылдың планнарын болгаш алган социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседиринге чедип алган чедиишкиннери дээш шаңнаары болза:

ТЫВА АССР-ДЕН
«ХҮНДҮЛЕЛДИҢ ДЕМДЭЭ»
ОРДЕН-БИЛЕ

Дмитрий Петрович **Малишевичини** — «Сибирьтехмонтаж» трестиң Тывада монтаж участогунуң слесарь-монтажниктер бригадири.

Юрий Иванович **Хватовту** — «Востоксантехмонтаж» трестиң Кызылда көжүп чоруур механизастаан колоннаЗының слесарь-сантехниги.

«КҮШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАРАЛ ДЭЭШ»
МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Александр Иосифович **Архиповту** — «Сибирьтехмонтаж» трестиң Тывада монтаж участогунуң слесарь-монтажниктер бригадири.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **Н. ПОДГОРНЫЙ**
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары **М. ГЕОРГАДЗЕ**

Москва, Кремль 1974 чылдың март 4.

ССРЭ-ниң Дээди Совединде

Март 20-де Кремльге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң хоойлу-дүрүм саналдаар комиссиялары биле мандат комиссияларының каттышкан хуралы болган. Хуралга «ССРЭ-ниң ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң депутаттарының бүрүн эргелериниң дугайында» ССРЭ-ниң Хоойлузун херек кырында ажыглап турарының практиказының дугайында айтырыгны чугаалажып көрген.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырары бистиң чурттуң ажылчы чоннарының ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң бүгү талазынга кызымаккай күш-ажылының кол угланыышкыны болурун депутаттар бөлүүнүң удуртукчузу, Эвилелдиң Совединиң хоойлу-дүрүм саналдаар комиссиязының кежигүнү И. К. Лутактың илеткелинге болгаш депутаттарның саналдарынга-даа онзалап демдеглеттинген. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев кур черни шиңгээдип эгелээнинден бээр 20 чылынга тураскаадып, Алма-Атага кылган байырлыг хуралга мынчаар демдеглээн: «...массаларның чогаадыкчы энергиязын долузу-биле мөөңнээрин, күрүне органнарын дамчыштыр-даа, хөй-ниитиниң массалыг организацияларының калбак четкизин-даа дамчыштыр ниитилелди башкарарының хөй хевирлиг аргаларын улам-на байлакшыдып турган, бистер, ындыг угланыышкынны чорудуп турган болгаш моон соңгаар-даа быжыы-биле чорудар апаар бис».

Депутаттарның бүрүн эргелериниң дугайында Хоойлуда оларның бүрүн эргелериниң, советтер-биле, күрүнениң күүсекчи болгаш өске-даа органнары-биле оларның аразында харылзааларның дугайында хөй-хөй айтырыгларны дүрүмчүдүп, көрүп турарын хуралга демдеглээн. Ында депутаттарның эргелериниң магадылалдарынче, а ол ышкаш оларга үре-түңнелдиг ажылдаарынга эргежок чугула байдалдарны тургузаарынче онза кичээңгей салган.

Хоойлунуң негелделерин амыдыралда чайгылыш чок боттандырып турар. Ону күүседирин хандырары-биле организастыг болгаш политиктиг улуг ажылды кылып турар. Ол Хоойлуга холбаштыр ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң дугайында хоойлуларга, а ол ышкаш республиканың өске-даа хоойлу-дүрүмнеринге өскерилделерни болгаш немелделерни кылгылаан.

Эвилелдиң Совединиң хоойлу-дүрүм саналдаар комиссиязының даргазы, СЭКП ТК-ның секретары И. В. Капитонов хуралга чүве чугаалаан. Депутаттарның бүрүн эргелериниң дугайында Хоойлуну партияның XXIV съездизиниң айтышкыннарынга дүүштүр эш Л. И. Брежневтиң саналдааның ёзугаар хүлээп алдынганын ол сагындырган. Ол хоойлуну бистиң чурттуң ажылчы чоннары социалистиг демократияны хөгжүдүп, сайзырангайжыдар дугайында партияның салыышкынының чаа көргүзүү кылдыр уткуп-хүлээп алганнар.

Ол Хоойлу депутаттарның ат-алдарын бедидеринге, оларның инициативазын калбартырынга улуг идиглиг болгулаан, Советтерниң бүгү ажыл-чорудулгазын улам экижидип, сайзырангайжыдарының дээштиг дүрүмү болу берген.

Хоойлуну хүлээп алган үеден бээр бүдүн-чартык чыл эрткен. Бөгүн кылып болур кол-ла түңнел чүл дээрге, Хоойлунуң негелделериниң чер-черде сагыттынып турары болур.

Ооң-биле кады депутаттарның ажылдаарынга таарымчалыг, болгаш магадылалдыг чүүлдерни хандырары-биле холбашкан айтырыгларны шиитпирлээринде ам-даа чамдык четпестер барын И. В. Капитонов база демдеглээн.

Ол хоойлуну амыдыралга моон-даа соңгаар боттандырарының херээнге холбаштыр совет органнар, министерстволар, ведомстволар, хөй-ниити организацияларының мурнунда турар сорулгаларны чугаалааш, И. В. Капитонов, ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң, оларның күүсекчи органнарының бо талазы-биле доктаамал ажылының чугула ужур-дузалыын айыткан. Күүскомнарның эргелелдеринге болгаш килдистеринге, ажыл-агыйжы удуртукчуларга негелдени бедидер ужурлуг. Совет хоойлу-дүрүмнү депутаттарның болгаш албан кижилериниң өөренириниң талазы-биле ажыл чугула сорулгаларның бирээзи боор турар. Ол эң ылаңгыя депутаттарның бүрүн эргелериниң дугайында Хоойлуга хамааржып турар. Ээлчеглиг соңгулда соонда-ла чер-чер Советтериниң депутаттарының составтары дыка чаартынып турар болгай. Олар чогуур дузаламчыны хереглеп турары билдингир. Ынчангаш Советтерниң күүскомнары, бистиң юридиктиг албан черлеривис болгаш солуннар, радио, телевидение оларга дузалаар хүлээлгелиг.

Хоойлунуң негелделерин амыдыралга ыяап-ла күүседиринче, депутаттарның эргелерин болгаш хүлээлгелерин оларның долдур күүсединге таарымчалыг байдалдарны тургузар талазы-биле ажылдаарын күштелдиреринче угланган сүмелерни ниити-эвилел, республикаларның болгаш чер-черниң күрүне органнарынга база организацияларынга, а ол ышкаш албан-хүлээлгелиг кижилерге берген шиитпирни хүлээп алган.

Ол-ла хүн ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң хоойлу-дүрүм саналдаар комиссияларының каттышкан хуралы болган.

Херээженнерниң күш-ажылын камгалаар дугайында хоойлу-дүрүмнү ажыглаар талазы-биле комиссияларның сүмелерин министерстволарның болгаш төп албан черлериниң күүседип турарының дугайында депутат **В. И. Прохоровтуң** дыңнадыын хуралга чугаалашкан. Херээженнерниң ажылдаар байдалын экижидип, чиигедир болгаш кадык-чаагай болдурар талазы-биле чамдык хемчеглерни үлетпүр бүдүрүлге болгаш организация черлеринде боттандырып чорутканын ол демдеглээн. Херээжен ажылчыннарның бүдүрүлге черинге ажылын камгалаар талазы-биле боттуг хемчеглерни бүгү министерстволар болгаш ведомстволарның алганын ол база чугаалаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1970 чылдың июнь 12-деги Чарлыынга холбаштыр кеземче хоойлузун сайзырадып кылыр талазы-биле санал-оналдарны белеткээр дугайында айтырыгны комиссиялар база чугаалашкан. Националдар Совединиң хоойлу-дүрүм саналдаар комиссиязының даргазы **И. Г. Кэбин** бо айтырыг талазы-биле дыңнадыг кылган.

Ол ышкаш ССР Эвилелиниң болгаш эвилелдешкен республикаларның административтиг харыысалга дугайында хоойлу үндезиннериниң төлевилелин белеткеп турар дугайында депутат **А. М. Школьниковтуң** дыңнадыын база чугаалашкан.

Комиссиялар чугаалашкан айтырыглар талазы-биле чогуур шиитпирни хүлээп алган.

(СЭТА).

КАЯА-ДАА ҮЛЕГЕРЛИГ КОРУМ-ЧУРУМ ДЭЭШ

Социалистиг хоойлу-дүрүмнү быжыглаарының болгаш ажылчы чоннарның эрге-хоойлу кижизидилгезиниң айтырыглары партия, совет болгаш өске-даа хөй-ниити органнарының ажылынга чугула черни ээлеп турар. Аңаа холбашкан айтырыгны чугаалашкан партия обкомунуң XI пленумунуң түңнелдериниң база районнуң парторганизацияларының сорулгаларының дугайында айтырыгны чоокта чаа Мөңгүн-Тайганың партия активиниң хуралынга чугаалашкан.

Аңаа бо талазы-биле илеткел кылган СЭКП райкомунуң бирги секретары О. Н-С. Шагдыр-оол болгаш санал берген өштер социалистиг хоойлу-дүрүмнү быжыглаар база эрге-хоойлу пропагандазын күштелдирер талазы-биле районда чоруттунуп турар ажылдарны хандыр анализтеп, кол кичээнгейни чедир шиитпирлеттинмээн айтырыгларже, моон соңгаарғы сорулгаларже угландырган.

Чон ортузунга эрге-хоойлу пропагандазын элээн күштелдирген. Ындыг темага номчуттунган лекцияларның, ооң дыңнакчыларының саны өскен, тус черниң радиозун дамчыштыр өй-өйде беседаларны кылып турар. Хөй-ниитиниң корум-чурумун быжыглаар, эрге-хоойлу пропагандазын күштелдирер талазы-биле айтырыгларны квартал санында суурларның ажылчы чоннарның чыыштарынга, агитквартира хуралдарынга чугаалажып турар. Ол ышкаш районда административтиг органнарның төлээлекчилери чоруткан ажылының дугайында кварталдап чонга отчёттаарын чаңчыл апарган.

«Арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур демиселди улам күштелдирер хемчеглер дугайында» хоойлуну күүседир талазы-биле сөөлгү үеде чон ортузунга чамдык практиктиг ажылдарны чоруткан. Бо талазы-биле район комиссиязы план ёзугаар ажылдап, чер-черге ооң салбырларын база тургускулаан. Хөй-ниитиниң корум-чурумун камгалаар дээш эш-хуузунуң судтары, улусчу дружиналар боттарының шугуму-биле ажылдап турар. Ылангыя харылзаа, школа, райпо, тудуг-септелге участогунуң коллективтери аңаа өскелерден идепкейлиг киржип турар.

Чамдык күш-ажылчы коллективтер ажыл-ишчилерни бедик харыысалгага, быжыг сагылга-чурумга кижизиттинмейн шаан, эки түңнелдерни чедип ап турарын актив хуралынга демдеглээн. Чижээ, районнуң тудуг септелге участогунда С. Назын-оолдуң бригадазында корум-чурум үрээр, ажыл шагы үзер кижилер чок, бригада планын ай, квартал санында ажыр күүседип келген.

«Малчын» колхозта № 3 бригада (бригадири коммунист А. Кара-оол) багай эвес көргүзүглерлиг ажылдап келген болгаш бо чылдың баштайгы ийи айларында төрүүр 100 баш хойга онаалтыр 90 хураганны алган.

Чоннуң дыштанылгазын чөп организастаарының талазы-биле район комиссиязы чамдык ажылдарны чорудуп турар.

Партактив хуралынга чугаалашкан айтырыгга холбаштыр чамдык кылдынган чүүлдер-биле кады чедир шиитпирлеттинмээн сорулгалар ам-даа хөй дээрзин илеткелчи болгаш санал берген эштер демдеглээн. Ылаңгыя хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр чамдык кижилер ам-даа бар болуп артпышаан. Кем-херек үүлгедир чорук, а ол ышкаш ээриктер сергедир черге кээп турар кижилерниң саны эвээжевээн. Колхозтарда болгаш чамдык коллективтерде күш-ажылдың сагылга-чуруму база кошкак. Ажыл-агыйжы эвес фактылар болгаш райпо шугумунда өре-самчыгдалдар эвээш эвес. Районда административтиг органнарның ажылын үениң негелдезинге дүүштүр тургузуп, негелдени күштелдирери, эш-хуузунуң судтарының улусчу дружиналарның ажылын улам идепкейжидери негеттинип турар. Ол ышкаш аныяктар, ылаңгыя элээди уруглар ортузунга кижизидилге ажылын улам күштелдирери эргежок чугула.

Социалистиг хоойлу-дүрүмнү быжыглаар, чон ортузунга эрге-хоойлу пропагандазын күштелдирер талазы-биле партия обкомунуң XI пленумунуң доктаалын боттандырарынга холбашкан хемчеглерни айыткан доктаалды партактив хуралы хүлээп алган.

ПАРТИЯ АКТИВИ

Барын-Хемчик районнуң партия активиниң хуралы болган. Аңаа «СЭКП Тыва обкомунуң XI пленумунуң түңнелдери болгаш районнуң партия организациязының сорулгалары» деп айтырыгны чугаалашкан. Ол талазы-биле илеткелди партия райкомунуң бирги секретары Ш. П. Куулар кылган.

СЭКП обкомунуң XI пленумунуң шиитпирлерин районнуң партия организацияларының канчаар күүседип турарының дугайын болгаш социалистиг хоойлу-дүрүмнерни камгалаарының база чер-черге нийтиниң корум-чурумун быжыглаарының моон соңгаарғы сорулгаларын илеткелчи тодаргай чугаалаан. Чоннуң ортузунга идей-кижизидилгелиг ажылды план ёзугаар чорудуп, ылаңгыя эрге-хоойлу кижизидилгезин күштелдирип чорудар ажылдың «Барлык» совхозтуң Бижиктиг-Хая салбырында, Ак-Довурактың арыглаг фабриказында багай эвес тургустунганын илеткелчи болгаш санал бергеннер демдеглээчнер. Бо талазы-биле оларның эки чүүлдерин нептередирин пленум айытпышаан, «Дөң-Терезин», «Шекпээр» совхозтарда парткомнарның эрге-хоойлу кижизидилгезиниң талазы-биле кошкак ажылдааның шүгүмчүлээн.

Пленумга Ак-Довурак хоорай күүскомунуң даргазы З. Ф. Манчина, «Шекпээр» совхозтуң партком секретары В. Ч. Монгуш, райкүүскомнуң иштики херектер килдизиниң начальниги Ю. Д. Блабочёв, район прокурору Ш. С. Сагаачы болгаш өске-даа эштер санал бергеннер.

Тыва АССР-ниң иштики херектер министриниң оралакчызы П. П. Селиванов пленумга делгереңгей чүве чугаалап, суд, прокуратура болгаш милиция органнарының ажылын күштелдирип чорударын демдеглээн.

Районнуң партия активиниң хуралы чугаалашкан айтырыг талазы-биле доктаалды хүлээп алган.

КОМПЬЮТЕР КӨРГҮЗҮП ТУРАР

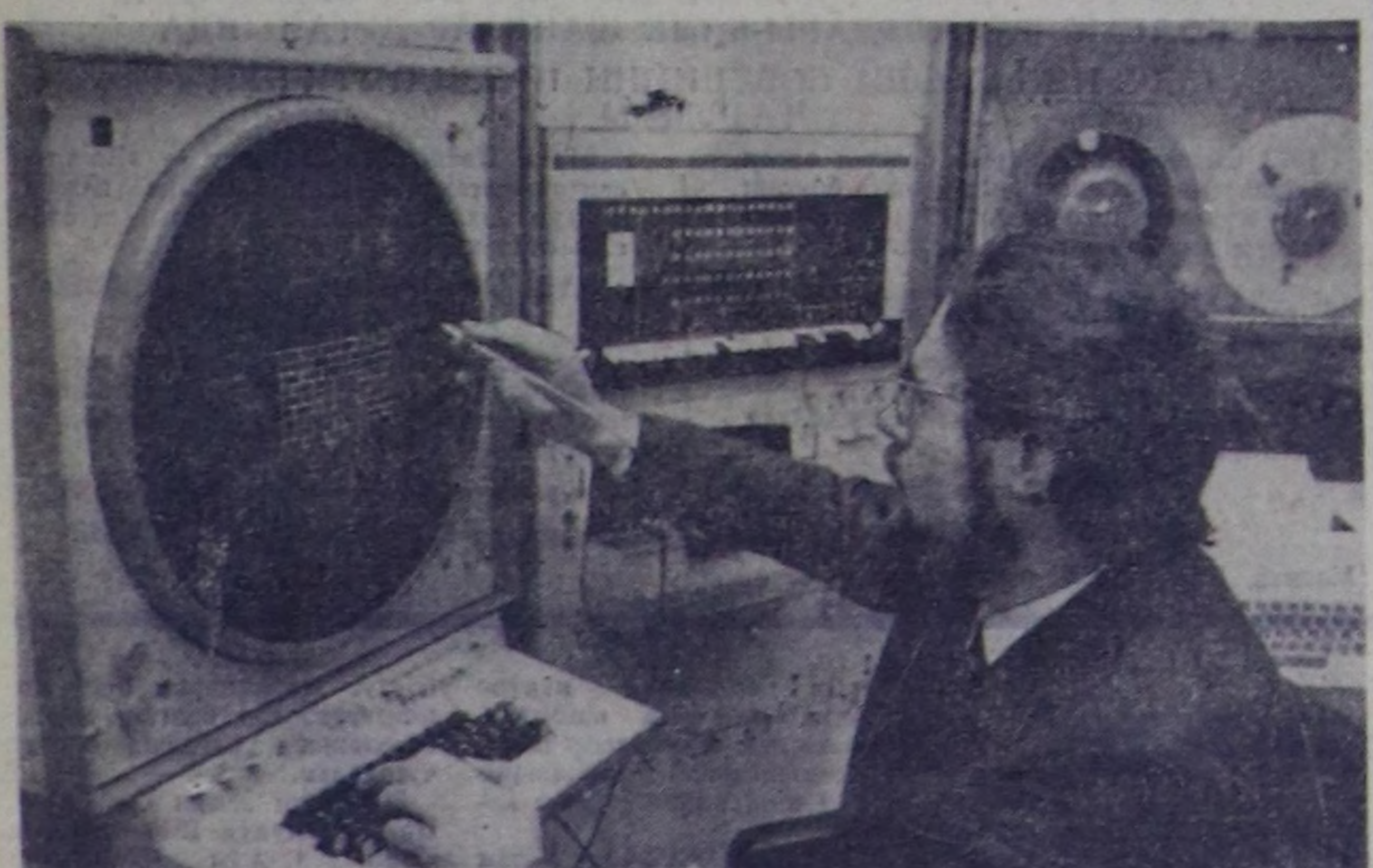

Арыглаар ужурлуг бүдүмелдиң молекулазының тургузуун көрүп азы амдызында тургустунмаан дүргедедикчи херекселде электронунуң эртер оруун хайгаарап болур бе?

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Сибирь салбырының (Новосибирск) Автоматика болгаш электрометрия институдунун эртемденнери ол айтырыгга болур деп харыылап турар. «Дельта» дээр графиктиг дисплей—херекселдиң дузазы-биле ол айтырыгга харыыны ап болур. Ол херекселди Новосибирскиге кылып тургускан.

Ол херекселдиң системазында кирип турар «Элекртоника-100» дээр бичии хемчээлдиг электроннуг санаалга машиназы операторга дузалакчы, дамчыдыкчы болбушаан, дүрген ажылдаар ЭСМ боор турар. Ол электроннуг санаалга машиназы кылган түңнелдерин мурнундагы аргалардан кижиге чүс-чүс катап дүрген бээр шынарлыг.

ЧУРУКТА: «Дельта» дээр херексел. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Сибирь салбырының Автоматика болгаш электрометрия институдунуң ажылдакчызы Константин Обертышев «херел шыйыышкынының» дузазы-биле дүрзү-хевир дугайында медээни ап тур.

А. ЗУБЦОВТУҢ фотозу.
ПМА.

Чаржып турар кожавыста

ХАКАСИЯ БӨГҮН

Сибирьниң Мурнуу-Чөөн талазында автономнуг область—Хакасияга чораан хөй-хөй чурттарның журналистери ооң кайгамчык каас-чараш бойдус чурумалын Швейцариязынынга дөмейлээн болгулаар, ону эгээртинмес байлактыг оран дигилээр. Экономиказы болгаш культуразы талыгыр бедикче көдүрлүп үнген чер деп бижип турар. Оон дугайын СЭКП Хакас обкомунуң бирги секретары, РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү Алексей КРЫЛОВ чугаалап турар.

Баштай-ла маңаа номда кирип турар тайылбырны көрээл. Хакасияның девискээри 60 муң ажыг дөрбелчин километр. Чонунуң саны чартык миллион хире кижи, ооң иштинде үндезин чурттакчылар —хакастар 54,7 муң (12 хуу).

1917 чылдың Октябрьның социалистиг революциязынга чедир Россияның чурт чуруунга Хакасия безин кирбейн турган. Революция мурнунда үнген Брокгаузтуң сураглыг тайылбыр словарында «Хакас» деп сөс база чок. Ында чүгле «Енисей губерниязының Минусинск округунда көшкүн түрк аймактың дугайын айыткан. Олар төрел аймактарның начальниктеринге чагырткан ийи бөлүк боор турар база мал, чер болгаш аңныырар-ажылдыг кижилер» деп каан.

Ол бурунгу чер ынчан кандыг байдалдыг турганының дугайында, ол үедеги бир орус солун мынчаар бижээн: «Мында үлетпүр шуут чок. Чонунуң 80 хуузу бижик билбес. Он-он муң кижилерниң өкпези, караа база чүстери аарыг. Бүгү округта 5 эмнелге база фельдшерниң 5 пунктузу бар, олар чүгле үш эмчилиг».

РСФСР-ниң Хакас автономнуг облазы амгы үеде чурттуң бедик индустриалдыг районуу апарган. Областың улус ажыл-агыйында үлетпүр продукциязының деңзигүүрү 80 хуу чедип турар. Амгы үеде 143 улуг-улуг заводтар, фабрикалар ажылдап турар. Оларның аразында молибден комбинады, демир рудниктери, хөмүр-даш разрезиниң шахталары, чиик, аъш-чем, ыяш болгаш химия үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери бар. Агаар, демир-орук, автомобиль оруктарының аргыжылгазының талазы-биле Хакасия Сибирьде болгаш Ыраккы Чөөн чүкте бирги черлерниң бирээзин ээлеп турар.

Шаандакы хааннығ Россияның бүгү улустарынга деңэ эргени болгаш акы-дуңмалышкы чорукту чарлап бадыткаан Октябрьның социалистиг Улуг революциязы Хакас улуска хостуг эрге-шөлээни берген. 1918 чылдың чазынында-ла ажылчыннар болгаш тараачыннар депутаттарының тус чер Соведи «Хакасияның бот-эргелелиниң дугайында дүрүмнү» ажылдап кылгаш, бадылаан. 1925 чылда Хакас-национал округту, а сөөлзүредир ону автономнуг область кылдыр чаарты тургускан.

Россияның хожудаңгай кыдыг кызыгаары болуп турган бо черни экономика талазы-биле сайзыраңгай оран болдурар, бижик билбес чорукту узуткаар эң берге сорулга ынчан салдынган турган. 1916 чылда бо черге чүгле 100 чурттакчы өөренип турган. Ынчаарга амгы үеде нийти эртемниң 355 школаларында 100 муң ажыг өөреникчи өөренип турар. Муң-муң аныяк хакастар чыл санында өөредииири-биле Москваже, Новосибирскиже болгаш чурттуң өске-даа хоорайларынче чоруп турар.

Орус алфавитке үндезилээш хакас бижикти чогаадып тургусканы маңаа баштайгы базым болган. Ынчангаш бо черниң үндезин чурттакчылары эртем-билигниң кайгамчык эртинезинче ханылап кирер арганы бир-ле дугаарында алганы ол. Бижикти чогаадып тургусканы-биле холбаштыр олар социал болгаш экономиктиг хөгжүлдени шиңгээдип ап эгелээн, ол чокка сайзыраңгай улустарны чедери берге болгай.

Маңаа баштайгы башкылар орус улустуң чоруткан төлээлекчилери болган. Эрге-чагырга органнарынга, школаларга болгаш клубтарга национал интеллигенцияның үндезинин оларның дузазы-биле хевирлеттинип тургустунуп турган. Хакасияның экономиказын болгаш культуразын дүрген темп-биле хөгжүдер сорулга-биле Совет күрүне Сибирьниң өске районнарынга бодаарга маңаа хөй акша-хөреңгини тускайлап берип турган.

Бо хүн областа бүгү-нийтиниң сес чыл өөредилгезин чедиишкинниг боттанган болгаш Бүгү-нийти он чыл өөредилгезинче шилчилгени боттандырып турар. Хакасияның найысылалы—Абаканда башкы болгаш политехниктиг институттар, көдээ ажыл-агый, даг база пөс-таавы техникумнары болгаш музыка, медицина болгаш өске-даа училищелер ажылдап турар. Область боду шии театрлыг болгаш 322 клуб ажылдап турар. 69 эмнелгеде болгаш 358 эмнелге пунктуларында 3,5 муң эмчи ажылдап турар.

Статистиканың сан-чурагайларын көөрге, чамдыкта онзагай чүве чок ышкаш сагындырар. Ынчалзажок ол чурагайларда фактыларда Сибирьниң бо улузунуң деңдески социал хөгжүлдезиниң дугайын көргүскен болгулаар. Ол сан-чурагайларны болгаш фактыларны хакастар боттары элдепсинмейн турар, чүге дизе, оларның хөй нурууузу Совет эрге-чагырганың чылдарында төрүттүнген болгаш боттарының ол чедиишкиннеринге олар чоргаарланырлар. Бир эвес көшкүн кижиниң оглу Михаил Киржаков Абаканның башкы институдунда англи дыл кафедразын удуртуп турарын, малчын кижиниң оглу Леонид Кызласов хакастардан эң-не баштай эртемнерниң доктору атты чедип алгаш, Москваның күрүне университединде лекция номчуп турарын айтыр болза, ында кижи элдепсинер чүү деп?

Чер-чер Советтериниң 4351 депутаттарының 636-зы хакастар болуп, а 13 кижи ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Дээди Советтеринде областың ажылчын чонун төлээлеп турар.

Сөөлгү 50 чылдарда Хакасияга аажок хөй чүүлдер кылдынган. Ынчалза-даа областың келир үедеги хөгжүлдези оон-даа артык аажок улуг перспективалыг. Областың келир үези Енисейде тудуп турар делегейде эң улуг Саян—Шушенск ГЭС-биле холбашкан, ооң күчүзү 6,4 миллион киловатт-шак болгаш чылда 23,5 миллиард киловатт-шак эң чиик үнелиг электроэнергияны чуртка бээр. Ону 8 муң аныяк эки турачылар тудуп турар. Оларның аразында хөй-хөй хакастар — ажылчыннар, техниктер, инженерлер бар. Чүс-чүс заводтар бөже машиналарны, механизмнерни, дериглелдерни, материалдарны чорудуп берип турар.

Келир үениң ол электри станциязының баазазынга тургустунар Саянның индустриалдыг комплекизиниң айтырыгларын он-он төлевилел институттары чогаадып кылып ажылдап турар. Ол комплекске алюминийниң болгаш вагон тударының канчаар-даа аажок улуг заводтары, каң ээлдирер улуг завод, өңнүг металлдар ажылдап кылыр бүдүрүлгелер, электротехниканың, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң чаа-чаа төптери кирип турар. Ол комплекстиң эң улуу болгаш чугулазы Абаканның вагон тудуушкунунуң заводу болур, ол чыл бүрүде 40000 чүък вагоннарын бүдүрер.

Саян комплекстиң тудуун доозары-биле холбаштыр Хакасияның чонунуң саны ийи катап өзер болгаш барык-ла 900 муң кижи чеде бээр. Чаа-чаа хоорайлар база эртемшинчилел төптери тургустунар. Хакасияның кижи холу дегбээн дагларының эртинезин ынчаар ажылчы чоннарга бараалгадыр апаар.

(ПМА).

Хойжу коданнарда

Чөөн-Хемчикте СЭКП-ниң XXII съездизин аттыг совхозтуң Хайыракан салбырының хойжулары тоску беш чылдың тодарадыкчы дөртку чылында багай эвес түңнелдерни чедип ап турарлар.

Салбырда 4716 баш төрүүр хой бар. Оларның 2826-зы хураганнаткан, оортан 2888 хураган алдынган. Луржулгалыг хойжу Сарыглар Хаплак төрээн 305 хойдан 334 хураганны, Сат Чүдүймаа 291 хойдан 316 хураганны, Ооржак Мижит-Доржу 224 хойдан 235 хураганны тус-тузунда камгалап алганнар. Бо чылын бир дугаар төрүүр хойларның кадарчызы Сат Очурнуң кодананда 200 хой хураганнаан, чаш төл четче алдынган.

Коданнарда мал чеми сиген, сула чедер кылдыр дүжүртүнген.

З. ДОНГАК.

ЯК-42 — ЧАА АГААР АВТОБУЗУ

Кол конструктор, Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарының лауреады Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры А. Яковлевтиң удуртуп турар конструкторлар бюрозу ам ындыг автобус тургузарын төлевилеп турар.

Ол ужар чүүл конструкторуу-биле энир чылын бир чугаалашканым сагышка кирердир. Чер-черниң агаар оруктарынга аажок үнеледир апарган, реактивтиг ЯК-40 деп машинаны чаа хевирниң пассажир самолёттарының өгбези деп болур бе дээрзин оон айтырган бис. Кол конструктор дорт харыы бербейн, бичеманаар деп дилээн чүве. Ам дүрген ужар самолёттар аймааның шынап-ла тургустунуп турарынга бүзүрээр апарган бис.

«ЯК-42» ам-даа ужудуушкун кылгалак. Ол самолётту барып көрүп чордувус. Машинаның улуг хемчээлин ёзугаар кылган үлегер-майыын шенелде кылыр заводтуң эптелге цегинде тургузуп каан тур. «Дөртен ийигизи» «дөртенгизи-биле» шынап-ла дөмей. Ол-бо талазында болгаш кол корпузунда үш шимчедикчилиг. Кудурукту быжыглаар кол өзекти бедик тургузуп каан. Чалгыннарын кудурукче чоокшуладыр тургускан. ЯК-40-нинге бодаарга ол чалгыннар шынап-ла согун огу шинчилиг. Кожа тургузуп каан ол ийи машинаны көөрүвүске, ЯК-40-ге дөмейлээрге, ЯК-42— «улуг күчүтен» деп чүве черле илдең. Чаа лайнерниң кол корпузунуң диаметри барык бүдүн чартык метр улуг. Машинаның дурту 15 метр узаан, ооң иштинге 100—120 кижи олуруп чоруур.

Ол чаа төлевилел — аңаа-ла хемчээл улгаттырганының түңнели дээр болза, шын эвес болур ийик. Яковлевтиң конструктор бюрозу шагдан тура барымдаалаттынар апарган чаагай чаңчылдыг. Ол ийи машина чүгле оон аайы-биле төрелдешкек боор. Оларның бөдүүнүн, ажыглаттыңгыр, идегелдиин болгаш пассажирлерге аажок таарымчалыын чугаалаарга ындыг.

Лайнерниң техниктиг аянныныңчызын улам тодаргай чугаалап бээрин А. С. Яковлевтен дилээриниске, ЯК-42-ниң тургустунган идеязы база-ла ЯК-40-ниң дег дээр болду. Ол самолёт бөдүүн, чурттуң эң ырак районнарынга ажылдаарынга ажыглаттынар.

Бистиң чуртувуска болгаш даштыкы чурттарга реактивтиг, пассажир ужар чүүлү сөөлгү он чылдар дургузунда эң ырак ужар болгаш улуг лайнерлер тургузар угланыышкынныг хөгжүп келген. Чогум чер-черниң агаар оруктарынга шимчедикчилери поршеньнерлиг, шоолуг улуг эвес машиналар ажыглаттынып келген. Чер-черниң агаар оруктарын реактивтиг ужар чүүл үези-биле уткуштурарының шугумун делегейге эң баштай ажыткан машина ол болган. Ужудуушкуннарның ондак чок болурун идегелдиг болдурарын, ужуп үнери биле хондуруушкуннуң бедик шынарлыг, камгалалыг болурун дүүштүрер арганы тывар дугайында сорулга шиитпирлеттинген.

— Ынчанмыже оон-даа ыңай ажылдаар, улам улуг агаар «автобузун» тургускаш, ооң-биле чергелештир ужуп үнериниң, хондуруушкун кылырының аргаларын, аэродромнар далдавазын база-ла ЯК-40-нинге дөмей кылдыр арттырар ужурлуг турган— деп, конструктор оон ыңай чугаалады.

Чаа машинаның чогууру-биле ырак ужары—1800, эң ырак ужары —2800 километр. Пассажирлерниң олуттары аразында эртиглерлиг, алды одуруг кылдыр тургускан.

ЯК-42-ниң пассажири ол машинада пассажир чүү-хөөзүн бодунга-ла ап чоруур принцип бар. Чүүл-бүрү чүъктерни контейнерлиг дажыглаарының аргазы база бар. Самолёт черге ажылдаарларының ачы-дуза чедиреринден хамаарылга чок — база бир эң чугула шынарлыг. Машинаның чадалары безин бодунга чоруур: бирээзи кудурук дужунда, база бирээзи — ужудукчулар кабиназы-биле кожа — эптеп каан ийи чадалыг. Самолёттуң экипажы 2-ле кижи болур.

— Конструкторлар бюрозунда шимчедикчилер ажылчыннери-биле сырый холбаалыг ажылдап турар бис. Оларны В. Лотарев удуртуп турар — деп, Яковлев оон ыңай чугаалады. — Олар ЯК-42-ге бирээзи-ле алды чартык тонна тыртар күштүг ийи туруштуг турбина-реактивтиг шимчедикчилерни кылып берген. Шимчедикчилерниң чарыгдаар кывар чүүлү аажок эвээш хемчээлдиг. Түңнел кылдыр ийи чугула үнелелдеп чугаалап каайн. Конструктор болганы-ла чогааткан машиназының «бүде бээрин» көрүксээр күзелдиг. Чаа самолёттуң төлевилелин ёзугаар бүгү системаларының черге кылыр шенелделерин демниг эрттиреринден ооң баштайгы пассажирлерин хүлээп алырынга чедир үени кызырары хамааржыр. Аэродромга чедир кылыр апаар ажылдарга эрттирер үени ол оранчок кызырар. Ынчангаш машинаның бeлдирлериниң, механизмнериниң болгаш системаларының баштайгы эдиктирилге шенелдезинче хамыкты мурнай улуг кичээнгей салган бис.

Алексей ГОРОХОВ,
ПМА-ның корреспондентизи.

«Совет Эвилелинге бараан болуп тур мен»

Эртенгиниң 10 шак. Самагалдайда Культура бажыңының фойезинге иштики херектер албанының ажылдакчылары чыскаалыпкан. Оларның аразында бажыңның дүктери агара бергилээн хоочуннар-даа, оларның аныяк салгакчылары-даа бар.

Тес-Хем райкүүскомунуң иштики херектер килдизиниң ажылдакчылары даңгыракты хүлээп алыры-биле чыскаалыпканын килдис начальниганиң хүлээлгезин күүседип турар милицияның лейтенантызы М. Кыныраа СЭКП Тес-Хем райкомунуң бирги секретары Н. С. Бойдуга илеткээн.

Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында-ла ниитиниң корум-чурумун камгалаарының херээнче В. И. Ленинниң улуг кичээнгейни угландырып чорааның база чоннуң амыр-дыжы дээш чаагай ишке иштики херектер органнарының ажылдакчыларының кызымак ажылының дугайын эш Бойду чугаалап, оларның ажыл-ижинге чедиишкиннерни күзээн.

Тес-Хем райкүүскомунуң даргазы Н. В. Чыңдыгыр иштики херектер органнарынга албан эрттирериниң болгаш социалистиг Төрээн чуртунга шынчы болурунуң даңгыраан хүлээп алыры-биле ооң текстизин милицияның лейтенантызы М. Кынырaага дамчыткан. Ооң соонда милицияның хоочуннары капитаннар Д. Ондар, И. Сарыг-оол, аныяк шагдаалар Б. Хунай-оол, М. Самбу, К. Паву болгаш өскелерде-даа социалистиг Төрээн чуртунга, чонунга шынчы болурунуң даңгыраан бергеннер. Даңгыракты хүлээп алганы-биле холбаштыр Совет Эвилелиниң Маадыры Х. Чүргүй-оол болгаш районнуң удуртукчу ажылдакчылары оларга байыр чедиреpге, «Совет Эвилелинге бараан болуп тур бис!»—деп, харыы аңаа чаңгыланган.

М. КАЛЧАН.

ЧУРУКТА: милицияның лейтенантызы М. Кынырааның даңгырак хүлээп ап турары. Фотозу авторнуу.

ДИРЕКТОР МАРКИН

СВЕРДЛОВСК ОБЛАЗЫ. «Орджоникидзевский» совхозтуң директору Ефим Федосеевич Маркинге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан. Ногаалар өстүрер күчүлүг теплицаны ол ажыл-агыйда тургускан. Эрткен чылын бир дөрбелчин метр черге 32 кг огурецти өстүрген. Ногаалар бүдүрер болгаш салар талазы-биле ук совхоз 1975 чылдың үлүүнде.

Совхозта мал ажылы база сайзыраан. РСФСР-де эң дээрелерге хамааржыр карашокар уксааның бедик продукция бээр инектерин ында өстүрген. Чылда бир инектен-не 4788 кг сүттү саап ап турар. Ажыл-агыйның чедиишкининге ооң директору, көдээ ажыл-агый эртемнерниң кандидады, РСФСР-ниң алдарлыг зоотехниги Е. Ф. Маркинниң үлүү улуг.

ЧУРУКТА: Маркин малчыннар-биле чугаалажып олур.

А. ГРАХОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

ЧАРЫШКА МАЛЧЫННАРЫВЫС ЧЕДИИШКИНИ

«1974 чылда чер болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин болгаш белеткээрин ковүдедири дээш көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының бүгү-эвилел социалистиг чарыжының дугайында» СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның доктаалын бистиң «Шамбалыг» совхозтуң ажылчыннери шудургу ажылы-биле күүседип эгелеп турар. Совхозтуң дирекциязы, ажылчын комитеди тодарадыкчы чылдың бедиткен социалистиг хүлээлгелерин болгаш социалистиг чарыштың негелделерин партбюронуң удуртулгазы-биле ажылдап кылган. Ол хүлээлгелерде болгаш негелделерде кылыр ажыл-иштен эгелээш, шаңнал-макталга чедир бүгү чүве айыттынган. Чарыш амгы үеде малчыннарда-даа, тараажыларда-даа, тудугжуларда-даа —кайда-даа калбарган.

Республиканың малчыннары бо чылын шээр малдың бажын эрткен чылдың деңнелинден 10,2 хуу өстүрерин хүлээнген болгай. Бо улуг сорулганы күүседиринге бистиң совхозтуң хойжулары идепкейлиг киржип турар. Кыштаглаашкынның байдалы эки. Малчын бүрүзү хоюн хүр кыштагладыр, чаш хураганнарны менди доруктурар дээш кызымаккай ажылдап турар. Хойжу аалдарга суг чедирер машиналарны, сиген сөөртүр тракторларны быжыглаан. Кодан бүрүзү партбөлүктерниң хайгааралында турар.

Совхозта төрүүр 7213 хой бар, ооң 1612-зи хураганнапкан болгаш 1750 баш чаш төлдү берген. Моон ап көөрге, 276 ийис бар, ол дээрге бүдүн кодан-дыр! Ылангыя Семис-оол Монгуштуң коданында 40, Кошкар-оол Куулларның коданында 51 хойнуң ийистээни черле өөрүнчүг. Дажы-Серен Куулар, Сендел Монгуш болгаш оон-даа өске он-он малчыннар боттарының хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип эгелеп турарлар.

Кодан бүрүзү сиген, саваң, чарба болгаш өске-даа мал чеми-биле четче хандыртынган. Хой суггарар чылыг сугну ийи машина кыштагларга хүннүң-не чедирип турар. Малчыннарның одаар ыяжын болгаш хөмүр-дажын машиналар доктаамал чедирип берип турар. Малчын аалдарга автолавка база үзүктелбес. Партия организациязының доктааткан чурумун болгаш хуваалдазын ёзугаар лекторлар болгаш агитаторлар ажылдап, киноларны хойжуларга көргүзүп турар.

Шамбалыгның комсомол организациязы бачым үеде малчыннарга дузалажырынче аныяктарны кыйгырган. Оон түңнелинде кайда-даа сакманщиктер четчелеттинген. Бо хүннерде коммунист Дугар Куулар чүс ажыг хураганнарны ажаап, мурнакчыларның одуруунда чоруп турар. Ооң үлегерин Александра Монгуш, Чүчүң Куулар, Кара-Бызаа Моңгуш болгаш өске-даа сакманщиктер эдерген.

Бистиң совхоз мал кыштаглаашкынының болгаш малдың чаш төлүн камгалап алырының талазы-биле социалистиг чарыштың бирги черин Таңды районга алгаш, СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан. Бо күш-ажылчы тиилелге совхозтуң ажыл-ишчилерин улам хей-аът киирген. Ынчангаш ам-даа улам шудургу ажылдаар сорулгалыг бис.

Январь болгаш февраль айларда малчыннар ортузунга калбарган социалистиг чарыштың түңнелин бо айның эгезинде үндүрдүвүс. Чарыштың негелдезин ёзугаар мурнакчыларга шаңнал-макталды-даа тывыскыладывыс. Тиилекчилерниң аразында семиртилгеде шарылар кадарчызы Лагба Моңгуш, чарба шыгыдыкчызы Күчүң-оол Ойдар, сакманщик Какаа Сендел, хойжу Докул-оол Доңгак ышкаш мурнакчыларның көстүп келгени өөрүнчүг.

Беш чылдың планныг даалгаларын хуусаа бетинде күүседир талазы-биле социалистиг хүлээлгени ажыл-ишчи бүрүзү алган болгай. СЭКП Төп Комитединиң партияга, совет улуска Кыйгырыынга хей-аът кирген бистиң совхозтуң малчыннары ону күүседир дээш бо хүннерде мынчаар ажылдап турар.

А. КААДЫР-ООЛ,
совхозта ажылчын комитединиң даргазы.

ЭШ И. В. АРХИПОВТУ ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ДАРГАЗЫНЫҢ ОРАЛАКЧЫЗЫНГА ТОМУЙЛААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Эш Иван Васильевич Архиповту ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызынга томуйлаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. ПОДГОРНЫЙ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ

МОСКВА, КРЕМЛЬ 1974 чылдың март 21.

ССРЭ-НИҢ ТУДУГ МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ҮЛЕТПҮРҮНҮҢ МИНИСТЕРСТВОЗУНУҢ БҮДҮРҮЛГЕЛЕРИНИҢ БОЛГАШ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ АЖЫЛЧЫННАРЫН, ИНЖЕНЕР-ТЕХНИКТИГ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫН БАЗА АЛБАН-ХААКЧЫЛАРЫН ССРЭ-НИҢ ОРДЕННЕРИ БОЛГАШ МЕДАЛЬДАРЫ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

1973 чылдың планнарын болгаш алган социалистиг хүлээлгелерин доолдур болгаш ажыр күүсеткенинге чедиш алган чедиишкиннери дээш шаңнаары болза:

ТЫВА АССР-ДЕН ОКТЯБРЬ РЕВОЛЮЦИЯЗЫ ОРДЕН-БИЛЕ

Семен Михайлович **Туровецти** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың чолаачызы.

КҮШ-АЖЫЛДЫҢ КЫЗЫЛ ТУК ОРДЕН-БИЛЕ

Десця Кужугетович **Дуктен-оолду** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ээлчег начальниги.

Кызыл-оол Барашович **Иргитти** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың регулировщиги.

Дудун Шариповна **Ооржакты** — «Тыва тудуг материалдары» бүдүрүлге каттыжыышкынының Кызыл-Мажалыкта тууйбу заводунуң тууйбу өрттедикчизи.

Николай Григорьевич **Пановту** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың комплекстиг бригадазының бригадири.

Александр Александрович **Чакировту** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың экскаватор машинизи.

Иван Маркович **Чижикти** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың слесарьлар бригадири.

«ХҮНДҮЛЕЛДИҢ ДЕМДЭЭ» ОРДЕН-БИЛЕ

Иван Михайлович **Багровту** — «Тыва тудуг материалдары» бүдүрүлге каттыжыышкынының Кызыл-Мажалыкта тууйбу заводунда тууйбу салыкчыларының бригадири.

Анастасия Кузьмовна **Ильинаны** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың савалаар машиналар машинистериниң бригадири.

Фридрих Фридрихович **Нидерквельди** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың чазаныкчызы.

Каң-оол Дагбаевич **Ооржакты** — «Тыва даг-дүгү» комбинатың электрослесары.

Хунай-оол Чувуртенович **Сарыглары** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың профэвилелиниң каттышкан комитединиң даргазы.

Дмитрий Михайлович **Свавильныйны** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың кол инженериниң оралакчызы.

Алдын-оол Иргитович **Седипти** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың үүрмектеп-сорттаар комплекизиниң машинизи.

«КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЭРЕС-МААДЫРЛЫГ ЧОРУК ДЭЭШ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Валентина Максимовна **Боруновааы** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың улуг регулировщиги.

Иван Фомич **Ермиловту** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың чазаныкчылар бригадири.

Маск-оол Оюкович **Хертекти** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың бызаңчылар бригадири.

«КҮШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАРАЛ ДЭЭШ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Тамара Лама-Суруновна **Кужугетти** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың лаборантызы.

Лидия Ивановна **Кузьминаны** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың электромонтёру.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. ПОДГОРНЫЙ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ

МОСКВА, КРЕМЛЬ, 1974 чылдың февраль 28.

АВТОМОБИЛЬ ОРУКТАРЫН ТУДАР БОЛГАШ АЖЫГЛААР БҮДҮРҮЛГЕЛЕРНИҢ БОЛГАШ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРНЫҢ АЖЫЛЧЫННАРЫН, ИНЖЕНЕР-ТЕХНИКТИГ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫН БАЗА АЛБАН-ХААКЧЫЛАРЫН ССРЭ-НИҢ ОРДЕННЕРИ БОЛГАШ МЕДАЛЬДАРЫ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

1973 чылдың планнарын болгаш алган социалистиг хүлээлгелерин доолдур болгаш ажыр күүседиринге чедиишкиннери дээш **шаңнаары болза:**

ТЫВА АССР-ДЕН КҮШ-АЖЫЛДЫҢ КЫЗЫЛ ТУК ОРДЕН-БИЛЕ

Иван Григорьевич **Рязановту** — № 1 орук-тудуг эргелелиниң грейдер-экскаватор машинизи, Кызыл хоорай.

«ХҮНДҮЛЕЛДИҢ ДЕМДЭЭ» ОРДЕН-БИЛЕ

Михаил Монгушевич **Байырны** — № 2 орук-тудуг эргелелиниң автоскрепер машинизи, Таңды район.

Николай Николаевич **Устюговту** — Минусинскиниң орук септелге-тудуг эргелелиниң чолаачызы.

«КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЭРЕС-МААДЫРЛЫГ ЧОРУК ДЭЭШ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Мария Васильевна **Гусеваны** — № 1 орук-тудуг эргелелиниң бетонщиктер бригадири, Кызыл хоорай.

«КҮШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАРАЛ ДЭЭШ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Николай Сарыгларович **Канчир-оолду** — № 1473 орук бүдүрүлге участогунуң тракторизи, Өвүр район.

Петр Сидорович **Нагорныйны** — Минусинскиниң орук-септелге тудуг эргелелиниң чолаачызы.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. ПОДГОРНЫЙ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ

МОСКВА, КРЕМЛЬ, 1974 чылдың февраль 28.

АВТОМОБИЛЬ ТРАНСПОРТУНУҢ БОЛГАШ ОРУК АЖЫЛ-АГЫЙЫНЫҢ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫН ССРЭ-НИҢ ОРДЕННЕРИ БОЛГАШ МЕДАЛЬДАРЫ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

1973 чылдың планнарын болгаш алган социалистиг хүлээлгелерин доолдур болгаш ажыр күүседиринге чедиишкиннери дээш **шаңнаары болза:**

ТЫВА АССР-ДЕН ЛЕНИН ОРДЕН-БИЛЕ

Василий Алексеевич **Жбановту** — Кызылдың № 3 чүък автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачызы.

КҮШ-АЖЫЛДЫҢ КЫЗЫЛ ТУК ОРДЕН-БИЛЕ

Анатолий Иванович **Галайкону** — Кызылдың № 1 чүък автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачызы.

Маадыр-оол Сугеевич **Ондарны** — Чадаананың автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачызы.

Константин Васильевич **Осинцевти** — Кызылдың № 2 чүък автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачызы.

«ХҮНДҮЛЕЛДИҢ ДЕМДЭЭ» ОРДЕН-БИЛЕ

Сонам-оол Коголович **Аг-оолду** — Кызылдың № 2 чүък автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачызы.

Юрий Сергеевич **Путинцевти** — СЭКП-ниң Кызыл хооркомунуң секретары.

Владимир Захарович **Сатаевти** — Кызылдың № 2 чүък автотранспорт бүдүрүлгезиниң начальниги.

Мария Николаевна **Сымчанны** — Кызылдың пассажирлер автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачызы.

«КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЭРЕС-МААДЫРЛЫГ ЧОРУК ДЭЭШ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Григорий Григорьевич **Рыженковту** — Кызылдың пассажирлер автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачызы.

Валерий Владимирович **Улановту** — Кызылдың № 1 чүък автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачызы.

«КҮШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАРАЛ ДЭЭШ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Петр Иванович **Поповту** — Тываның автосептелге заводунуң слесары, Кызыл хоорай.

Петр Яковлевич **Семышинни** — Хову-Аксының автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачызы, Таңды район.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. ПОДГОРНЫЙ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ

МОСКВА, КРЕМЛЬ, 1974 чылдың февраль 28.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

Март 21-де РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң хуралы болган. Башкир АССР-ниң болгаш Белгород областың ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң организас-массалыг ажылының байдалының болгаш СЭКП ТК-ның декабрь (1973 ч.) Пленумунуң шиитпирлеринге холбаштыр ону улам экижидериниң хемчеглериниң дугайында айтырыгны чугаалашкан. Башкир АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **Ф. В. Султанов** болгаш ажылчы чоннар депутаттарының Белгород область Совединиң күүскомунуң даргазы **А. В. Романцов** олар илеткелдер кылганнар.

Башкир АССР-де болгаш Белгород областа Советтер партия организацияларының удуртулгазы-биле ажылдавышаан, тоску беш чылдың онаалдаларын чедиишкинниг шиитпирлээринге идиг кылыр бүдүрүлге база культура амыдыралының бүгү талаларынче идепкейлиг ханылап турар апарганын хуралга демдеглээн.

Ооң-биле кады чамдык Советтериң организас-массалыг ажылының деңнели бөгүнгү негелделерге долузу-биле дүүшпейн турарын РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиуму база демдеглээн. Чамдык Советтер сессияларны белеткеп, эрттиреринче, чогуур кичээнгейни салбайн турар. Ажыл-агыйның болгаш культураның чогуур адырларында херектиң байдалын доктаамал комиссиялар үргүлчү-ле ханызы-биле анализтевейн турар.

Илереттинген четпестерни узуткаар хемчеглерни алырын, Советтерниң организас-массалыг ажылдарының уткашынарын улам экижидерин болгаш ажыктыг чоруун бедидерин РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиуму Башкир АССР-ниң Дээди Совединге, Министрлер Чөвүлелинге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының Белгород область Совединиң күүскомунга дааскан.

РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң 1973 чылда статистикалыг отчёттарының дугайын РСФСР-ниң хүндүлүг аттарын тыпсыр болгаш өске-даа айтырыглар дугайын Президиум база чугаалажып көрген.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **М. А. Яснов** хуралды даргалап эрттирген. (СЭТА).

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

КУБА ЭРТЕМДЕННЕРГЕ ШАҢНАЛ

ГАВАНА. (СЭТА). Эртем болгаш техника талазы-биле 1973 чылда ССРЭ-ниң Күрүне шаңналдарын Кубаның эртемденнеринге тыпсырының байырлыг ёзулалы Кубаның Эртемнер академиязынга болган. Куба эртемденнер совет специалистер-биле кады Кубаның национал атлазын тургузарынга киришкени дээш ол бедик шаңналды алган.

ССРЭ-ниң Күрүне шаңналдарын мурнунда Кубаның Эртемнер академиязының президентизи турган Антонио Нуньес Хименеске, Кубаның Эртемнер академиязының география институдунуң директору Педро Каньяс Абрильге, ол институттуң хүндүлүг президентизи Сальвадор Массипке болгаш институттуң департамент директору Хуан Торренте дель Вальеге тывыскан.

ЧИЛИДЕ АЙЫЫЛДЫ СОКСАДЫР!

● **ПРАГА.** Кайгамчыктыг журналист, Чилиниң Улусчу чаңгыс эп чазаанын Национал камгалал болгаш иштики херектер министри Хосе Тоаны фашистиг хунтаның араатанзы-биле өлүргенинге килеңнээшкинниң удурланыышкының Журналистерниң делегей организациязының чиңгине секретарияды кылган.

Чилиде дирге берген айыылды соксадырын, кара-бажыңнарда, өлүм лагерьлеринде хилинчектеттирип турар политиктиг хоругдаттырганнарны хостаарын Журналистерниң делегей организациязы бодунуң 150 муң кежигүнүнүң өмүнээзинден негээн.

● **БЕРЛИН.** Республиканың дыка хөй бүдүрүлгелеринде, өөредилге болгаш албан черлеринде митингилер эртип турар. Оон киржикчилери чили хунтаның дерзии үүлгедиишкиннерин соксадырын. Чилиниң Компартиязының Чиңгине секретары Луис Корваланны болгаш өске-даа патриоттарны хостаарын негеп турар. Чили реакцияның чаа үүлгедиишкининге холбаштыр Дрезден округта профэвилелиниң баштаар чери бодунуң 800 муң кежигүнүнүң өмүнээзинден шыңгыы медеглелди кылган.

● **ЛИМА.** Чили улус-биле эп-сеткил каттыштырылгазының быжыглаарын база Чилиниң патриоттарын өлүрер чорукту соксадырын Перунуң ажылчы чоннарының бүгү-ниити конфедерациязы негээн. Хосе Тоаны араатанзы-биле өлүргениниң чурттуң улуг профэвилел организациязының медеглелинде буруу шапкан. «Бо кемниг херекти Пиночеттиң фашистиг эрге-чагыргазы чүгле чаңгыс сорулга-биле — бодунуң хосталгазы дээш демиселжип турар чили улусту коргудар сорулга-биле» үүлгеткен деп, профэвилелиниң ол организациязы айыткан.

● **БРЮССЕЛЬ.** Чилиниң Улусчу чаңгыс эп чазааның талалакчыларын истеп-сүрер чорукту соксадырын, политиктиг хоругдаттырганнарны шуптузун хостаарын Бельгияның «Тайбың дээш христиан шимчээшкини» негээн.

Демократия дээш чили улустуң демисели-биле эп-сеткил каттыштырылгазының шимчээшкиниң калбартырының эргежок чугулазын ол шимчээшкин комитединиң медеглелинде айыткан болгаш хунтага сан-хөө болгаш өске-даа дузаламчыларны көргүспезинче Европа чурттарның чазактарын база кыйгырып турар.

Хунтаның кемниг херээн истээр

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Чилиде шериг хунтазының кемниг херээн истээр талазы-биле делегей комиссиязының бирги сессиязы мында ажыттынган. Сессияның ажылында комиссияның кежигүннери — делегейниң дыка хөй чурттарының хөй-ниитизиниң төлээлекчилери, көскү эртемденнер, юристер, культураның ажылдакчылары база ол ышкаш Чилиниң Улусчу чаңгыс эп партиязының делегациязы киржип турар. Чили хунтаның дерзии үүлгедиишкиннериниң дугайында документилерни сессияга көөр болгаш херечилерниң өчүктерин дыңнаар.

Сессияны делегейниң белеткел комитединиң даргазы, Финляндияның чырыдыышкын министри Ульф Сундквист ажыткан. Финляндияның премьер-министри Калева Сорса болгаш Чилиниң Президентизи чораан Альендениң кадайы Ортенсио Бусси де Альенде сессияның киржикчилериниң мурнунга чүве чугаалаан.

Сессияның пленарлыг хуралдары ажылдап эгелээн.

Пекинниң чимзенииишкиннери

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Кыдаттың Бирма кызыгаарында чимзенииишкиннериниң дугайын дипломаттыг бөлүктерден алган медээге үндезилеп, «Крисчен Сайенс Монитор» солуннуң Бангкокта корреспондентизи дыңнаткан.

«Дипломаттарның чугаазын ёзугаар алырга, эрткен чылын Кыдат Бирмада тура-халышканнарны деткиири-биле Бирманың соңгу-чөөн талазынче элээн каш муң солдаттарны чоорту чедирген болуп турар. Чамдык санаашкыннарны ап көөрге, амгы үеде Бирманың девискээринде туруп турар кыдат шериглерниң саны 9 муң кижи болуп турар. Ол шериглерни көлдуунда-ла кыдат кызыгаардан 50 миль радиуста тургускан» деп, корреспондент бижээн.

«Бирманың девискээринче кыдат шериглерни өктап турар чорук делегейниң ол районунда элээн чугула болуушкун болуп турар, ынчангаш Кыдаттың кыжаныы элээн шыңгырап турар-дыр» деп, дипломаттарның санап турарын корреспондент демдеглээн.

«60 чылдарның ортан үезинден бээр кыдаттар бирма тура халыкчыларга чүгле боо-чепсекти берип келген эвес, харын боттарының командылал составын чорудуп турар. Үш ай мурнунда Бирманың соңгу районнарынга чорук кылып чораан даштыкы журналистерге кыдат дыл кырынга бижээн бижиктиг хөөрлерни көргүскен, оон ап көөрге, кыдаттарның Бирма шериглер-биле чаалажып турганы ол-дур. Ол кымны-даа кайгатпаан. Кыдаттың хөй санныг шериин бирма кызыгаарны кежир чорудуп турары ынчангаш чаа чүве эвес-тир дээрзин дипломаттарның чугаалааны» корреспондент дыңнаткан.

ИЗРАИЛЬДИҢ ЧӨҢГЭЭЗИ

ДАМАСК. (СЭТА). Израиль шериглер от ажыдарын соксадыр шугумнуң соңгу болгаш төп участоктарында бодунуң туружун экижидип алырын март 21-де оралдашкан. Ынчалза-даа оларны Сирияның артиллериязының оду тарадыр сывырган.

САР-ның шериг командылалының медээзин ёзугаар алырга, Сирияның артиллеристери бир танкыны, бир ракета тургузуун болгаш шериг чепсээ шыгжаар ийи складты узуткаан болуп турар.

Мурнуу Вьетнамның хостаттынган районнарында

МУРНУУ ВЬЕТНАМНЫҢ ХОСТАТТЫНГАН РАЙОННАРЫ. СЭТА-ның корр. А. Миневтиң дамчытканы:

№ 1 дээр делгем орук Тхатьхан хемниң унун дургаар, үгер-боо октарының болгаш частыр бомбуктерниң чаза теп каапкан оңгарларының аразы-биле эрткеш, бузулган көвүрүгте баргаш, үстү берген. Хемниң ол чартыында — можу төвү Куангчи хоорай турар. Хемниң бо кезээн Мурнуу Вьетнамны Хостаарының Улусчу чепсектиг күштери биле сайгончу шериглерниң аразынга аткылажыышкынны соксадырының шугуму таварып эрткен. Ынчангаш сайгончу шериглерниң мурнуку шугумнарындан бистерни каш-ла он метр хире суг кызыгаары аңгылап турар.

Куангчи хоорайның бузундулары өлүг чүве дег, оаң-налы берген карарып чыдар. Ийи чыл мурнунда эң-не кадыг-дошкун тулчуушкуннар боор турган хоорай шивээзиниң артынчызы ол бүгү бузундулар аразындан арай деп көстүр.

Хосталга шериглери хоорайже чаза булгап киргенде, аңаа бүдүн-бүдүн бажыңнар болгаш кудумчулар ам-даа хөй турган деп Няньбиеу заставаның начальниги майор Фам Нгок Тхао чугаалады. Ол можу төвүнче эң баштай тулчуп кирген хостакчы шериглерниң бир кезээниң командири турган. Сайгоннуң шериглери кадыг-дошкун удур шаап халдаашкынны кылып турда, Куангчиниң камгалал шивээзиниң маадырлыг камгалакчыларының аразынга ол база турган. «Дайзынның ужар хемелери хоорайны шуут чер кыры-биле деңнештир дескилеп каапкан соонда ам сайгончу шериглер ону эжелеп алыр аргалыг болган. Амгы үеде бистиң кол-ла сорулгавыс — хостаттынган районнарны камгалаары, Вьетнам талазы-биле Париж дугуржулгазын шыңгыы күүседири боор турар» — деп, Фам Нгок Тхао чугаалаан.

Моон тура ийи чүс километрде, төп оргулаашкарга болгулаан дайын чорудулгаларының дугайында чаа медээлерни көргүскеш, майор «бистер хостаттынган районнарның чонунуң тайбың ажыл-ижин камгалап, серемчилелди чаңгыс-даа минутада кошкатпайн турар бис» — деп, чугаалай-дыр. Төп оргулааштарга сайгончу шериглер үгер-боолар болгаш ужар чүүлге деткидип алгаш, можу төвү болур Контумнуң соңгу-барыын талазында хостаттынган районнарже улуг шаап халдаашкыннарны кылгылаан-дыр — деп, ол уламчылады. Тайбыңче болгаш чоннуң амыдыралын чогумчалыг болдурарынче Мурнуу Вьетнамның революстуг эрге-чагыргаларының чүткүлүнүң дугайын ийи хоорайларны Донгха биле Куангчини, контрольхыналданың ийи зона-девискээрин аңаа-ла деңнеп көөрү херечилеп турар. Бир эвес Донгханың улусчу-революстуг эрге-чагыргазы болгаш чурттакчылары, улуг бергелер таваржып турда-ла, хоорайны катап тургузар дээш эвээш эвес ажылды кылган болза, Куангчиниң бузундулары ам-даа өлүг чүве дег, дагланы берген чытпышаан. Хемниң эриин дургаар тургускан чырыткы лампалары, шериг хайгааралының сарыг, дадаазыннаалчак постер-биле шып каан ыяш хаалгазы — дайынны соксатканының соонда Куангчиниң овур-хевиринде көстүп-ле турар өскерлиишкин ол болган.

Сайгончу эрге-чагырга амгы үеде Куангчи можузуң чүгле 15 хуузун эжелеп турар. Хостаттынган зонаның девискээри хоорайның үш талазындан дыка чоок бүзээлеп турар. Оът-сиген шыва берген оңгарлар, ында-мында солдаттар, көстүп чоруп турар бузундулар дээрге, сайгончу таладан көрүп болур бүгү чүүлдер олдур.

«Ында эрге-чагыргалар чоннуң аткылажыышкынының соксадырының шугумунуң чоогунга кээп чурттаарын хоруттаан. Хову-шөлдер шуут ээн чыдар, хоорайда кым-даа чок» — деп, Фам Нгок Тхао чугаалаан.

Ол-ла үеде бистер көрүп турувуста-ла, хостаттынган девискээрниң тараачыннары сайгончу шериг таңныылдарындан каш-ла он метр черде шөлге батат дээр үнүштү тарып турдулар.

Демократтыг эрге-шөлээни, хамыктың мурнунда хостуг ёзу-биле шимчеп, ажылдаарын хандырары, национал чөпшээрежиишкинни чедип алырынче чүткүл — Мурнуу Вьетнам Республиканың Революстуг түр чазааның кол политиказы боор турар. Чогум-на ындыг политикага сайгончу тала удурланып турар.

Мурнуу Вьетнам Республиканың эрге-чагыргалары хосталга соонда бодунуң хынап турар девискээринге Хосталганың улусчу чепсектиг күштериниң болгаш сайгончу шериглиң-даа солдаттарының өг-бүлелериниң аразында ылгалды кылбайн турар. Донгха хоорай чагыргазының даргазы, Мурнуу Вьетнамны хостаарының Национал Фронтузунуң можу комитединиң кежигүнү Чан Фыонг Тхак мынча деп чугаалаан: «Агрессорнуң бистиң черивиске үүлгедиишкиннериниң эң-не айыылдыг чүүлү — чүгле чуртту эвес, а өг-бүлелерни ийи башка кылдыр чарганы ол боор турар. Ооң ужурундан национал чөпшээрежиишкинге үндезилээш, кижилерни катап каттыштырып, харылзаштырары — хостаттынган районнарга бистиң кылыр ажылывыстың үндезини боор турар. Тайбыңны тургузарын чедип алганының соонда эң чугула тиилелге дээрге, национал чөпшээрежилгениң политиказының тиилелгези ол болур».

Р. НИКСОННУҢ ЧУГААЗЫ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың президентизи Р. Никсон радио дамчыдылгазының национал ассоциациязының кежигүннериниң мурнунга чүве чугаалааш, Чоокку Чөөн чүкке доктаамал тайбыңны хандырарынга Каттышкан Штаттарның болгаш Совет Эвилелиниң аразында кады ажылдажылганың чугула ролюн демдеглээн. Бо талазы-биле АКШ-тың болгаш ССРЭ-ниң кужениишкиннери чок болза, ол районга доктаамал тайбың турбас-даа деп, ол чугаалаан. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев-биле мээң эрткен чылгы ужуражыышкынымның үезинде болгаш мээң идегеп турарым ёзугаар, бо чылын Чоокку чөөн чүкке тайбың айтырыы чугаалажыышкыннарының чугула хүн айтырыы болу бээр деп, президент медеглээн. Чоокку чөөн чүкке доктаамал тайбыңны тургузары чүгле ол районнуң чурттарының эрге-ажыынга эвес, харын Совет Эвилелиниң болгаш Каттышкан Штаттарының эрге-ажыынга дугжуп турар дээрзинге бистиң бодалдарывыс кезээде чаңгыс аай болуп келген.

Каттышкан Штаттар биле Барыын Европа чурттарының аразында харылзааларда чөрүлдээлерге доктаагаш, айыыл чок чорук талазы-биле чугаалажыышкыннар чедиишкинниг болуп турар, ындыг болза-даа политика болгаш экономика айтырыгларының талазы-биле чугаалажыышкыннарның түңнели багай болуп турар деп, президент медеглээн.

«Нийти рынок» чурттары Каттышкан Штаттарга удур турушта туруп турар. Ону барымдаалааш, Барыын Европаже аян-чорук кылырын соңгаарладып каан мен. Өске таланың бодалы билдинмес чүве болганда, дээди деңнелге эртер ужуражыышкынга киржириниң кандыг-даа барымдаазы чок-тур деп, Никсон медеглээн.

Европада эвилелчилери «политика болгаш экономика талазы-биле Каттышкан Штаттарга идепкейлиг удурланмас, харын-даа консультация кылыр» дээрзинге АКШ кордаар эргелиг деп, Р. Никсон демдеглээн.

Араб нефтиниң Каттышкан Штаттарже садарын катап эгелээн чүве төлээде, бензинниң албадал-биле нормалаары эргежок чугула эвес апарган деп, президент чугаалаан. Ынчалза-даа энергия чедишпес чорук хевээр арткан болгаш ону камнаарының хемчеглери уламчылаар ужурлуг деп, Никсон демдеглээн. Акшаның үне чок чоруу уламчылап турар болганда, бо чылдың ийиги, харын-даа үшкү кварталында өртектерниң улгадырының чайлаш чогун ол база айыткан.

Совет машина дериг-херекселдеринге улуг сонуургал Японияда өзүп турар. Такасаки хоорайның чоогунда «Токио сэймицукан» деп металлургия заводунда хоорзаларны соок арга-биле кылыр совет станнар беш чыл улаштыр чедиишкинниг ажылдап келген. Совет специалистер чоокта чаа зар машина тудуушкунунуң Электросталь хоорайда заводунуң кылганы «ХПТ-32-3» деп ийи станын база эптеп дооскан.

ЧУРУКТА: совет специалистер Д. Прусов болгаш Н. Макаркин станны башкарар япон операторну өөредип турары.

СЭТА-ның корреспондентизи В. Зацепинниң фотозу.

ЯНЗЫ-БҮРҮ МЕДЭЭЛЕР

АРГА-ЫЯШТЫҢ АНЫЯК ӨСТҮРҮКЧҮЛЕРИ

Бо хүннерде Балгазын суурнуң аныяк ыяш өстүрүкчүлери чай чок, ажыл-иш-биле хаара туттунган. Олар часкы ажылдарга белеткенип кирипкен. Ортумак школаның класстарында «Бойдус камгалалының дугайында», «Тываның дириг амытаннары», «Ыяш болгаш ооң ажык-дузазы» деп темаларга беседалар эртип турар. Чазын эрте келир куштарга чем-аъш салыр хааржактарны кылгаш, аскан.

Школачыларның часкы дыштанылгазы удавас. Ол үеде арга-ыяштың аныяк өстүрүкчүлери өске крайлар, обдастарга барып, ында школаларның ыяш ажыл-агыйлары-биле таныжып турарлар. Бо удаада тоску классчылар Москва баар. Аңаа Улус ажыл-агыйының чедиишкиннериниң делгелгези-биле таныжар, Съездилер ордузунга, В. И. Ленинниң Мавзолейинге баарлар.

Аныяк балгазынчылар Москваның № 367 школазының өөреникчилери-биле солун ужуражылгаларга база белеткенип турар. Оларга Тываның дугайын делгереңгей тайылбырлап бээр болгаш тыва тонну белек кылдыр бараалгадыр. Москва школачылары аныяк өңнүктеринге төлептиг ужуражылгага белеткин илереткен.

М. ЯКУШЕВА.

• • •

ПОХОД ДООЗУЛГАН

Кызылдың туристериниң «Демир-Сал» эки тура клуву белеткеп турар туристеринге практиктиг кичээл эрттирер сорулга-биле алды хүннүң туристиг походун чорудкан. Аңаа 14 кижи киришкен. Походту республиканың аныяк туристер станциязының инструктору Р. Зверев удуртуп чораан.

Походтуң киржикчилери Черби суурдан хаактыг үнгеш, баштайгы хүн Кара-Хемде совхоз фермазының төвүнге хонуп алган. Дараазында хүнде шаанда алдын уургайы турган Кара-Хемниң тавартыр ооң бажынга тайгага четкен. О. Хемниң бажы-биле Академик Обручев даан ашкаш, Копту бажынга келгеннер. Тайгага үш хонгаш, Бай-Соот унунче киргеннер. Оон ыңай Күндүстүг суур ырак эвес болгай. Ниитизи-биле туристер бергези бирги категорияның 150 км хире маршрудун эрткен.

Туристер солун маршрут-биле эртип, төрээн черниң каас-чараш бойдузун сонуургап, дадыгылышкынның бир шылгалдазын эрткеннер.

Бистиң корр.

• • •

БЕРГЕ ОРУКТАР-БИЛЕ

Тыва респотребсоюзтуң автотранспорт конторазы кышкы үеде Тожу районче болгаш Каа-Хем районнуң эң ырак сууру—аңчылар, балыкчылар чурттап турар Үжепче бирги ээлчегниң чугула бараанНарын сөөртүрүн дооскаННар.

Ол кышкы оруктар-биле ырак суурларже автомашиналар-биле чүък сөөртүрүнге эң-не дуржулгалыг чолаачыларны хаара туткан. Чолаачылар ийи ай ажыг үе дургузунда Тоора-Хемге 34600 тонна бензинни, 16 тонна бараанны, Хүт болгаш Севи суурларынга 35—40 тонна чүъкту чедирген. Бо маршрутка чолаачылар пенсионерлер Валентин Семенович Казанцев, А. Копков, В. Курагин олар кызымаккай ажылдаан.

Үжеп, Эржей, Сизим суурларга чолаачылар 190 тонна янзы-бүрү бараанны, 10 тонна бензинни чедирген. Аңаа Я. Толстов, П. Белев, А. Осипов, Ф. Хольшин олар шылгараан.

ДЫШТАНЫЛГА ҮЕЗИНДЕ

Кызылда «Пионер» кинотеатрын коллдуунда чүгле уругларга киносеанстар көргүзеринге таарыштыр тургускан. Аңаа хүнде-ле 4 сеанс, а дыштаныр хүннерде 5 чедир сеанс көргүзер.

Школачыларның часкы дыштанылгазының үезинде бо кинотеатрга «Маадырлыг оруктар амыдыралда кажан-даа бар» деп кинофестиваль чорударын белеткеп турар.

Фестиваль хүннеринде аныяк көрүкчүлер кинотеатрга алдарлыг кижилер-биле ужуражылгалар кылыр, концерттер база көөр. Кино билеттерин садып алыры эптиг болзун дээш школаларда амдан эгелеп тускай абонементилерни тарадып эгелээн.

Ниитизи-биле дыштанылга үезинде 10 муң ажыг бичии уруглар кино көөр.

И. ТЕМИР.

Казахстанның ховуларында улуг тудуглар

Казахстанның улуг-улуг элеваторларын «Хову-шолдерниң дээрде шаштыккан тудуглары» деп адап турар. Күс санында-ла оларның чаңгызы безин чамдык улуг эвес күрүнеге четчир хире, ынча кызыл-тасты хүлээп ап турар.

— Бистиң белеткел черлериниң бүдүрүлгелериниң коллективтерин эң улуг байлактың кадагалакчылары деп шын-на адап турар чүве—деп, Казах ССР-ниң белеткелдер министри М. Д. Данров СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан.— Чээрби чыл иштинде оларның хүлээп ап турар тараазы дыка көвүдээн. Тараа шыгжамырларының иштики 6,5, а элеваторларның — 20 катап улгаткан. Ол бүгү черлерде ажылдың 92 хуузун механизастаан. Эң чаа белеткел черлери ырактан башкарып, ажылдадыр автоматтыг дериг-херекселдер-биле хандыртынган. Оларның техниктиг деңнели чамдык көргүзүглериниң талазы-биле хөгжээн капиталистиг чурттарның ындыг тудугларындан ажып турар.

Механизастаттынган комплекстиг шуүштурулга шугумнары—хонук санында-ла чартык миллион тонна ажыг тарааны хүлээп алыр, арыглап аштаар, тараа шыгжамырларынче чүдүрүп чорудар аргалыг апарган. Ол шугумнар ам бүдүн-чартык муң хире чедир санаттынып турар.

Казахстан дээрге, газ-биле салгыннадып, ажылдаар «Целинная» дээр дыка таарымчалыг, улут ажык-дузалыг тараа кургадыр машинаның чурту апарган. Республикага чаңгыс-ла шакта барык 24 муң тонна тараа кургадыр черлерни эртип турар.

Тарааны ажаап алган соонда болбаазырадып, кылыр өске-даа ажылдар талазы-биле бурунгаар базым база кылдынган.

Республикада комбикормнарны бүдүрүп үндүрери база көвүдээн. Оларның шынары экижээн. Оларга витаминнерни, микроэлементилерни болгаш антибиотиктерни байлакшыдыр холуп турар.

— Элеватор болгаш тараа болбаазырадып, арыглап кылыр үлетпүрүнүң чээрби чыл иштинде чедип алган чүүлдери улуг, ынчалза-даа республикага тараа бүдүрериниң хөгжүлдези белеткел четкилериниң калбарарының темпизин мурнап турарын айтыр херек — деп, министр чугаалаан. Ооң ужурундан амгы үеде чаа элеваторларны, дээрбелерни, крупа болгаш комбикормнар бүдүрүлгелерин, чаа хевириниң тараа кургадыр черлерин, үрезин арыглаар цехтерни, лабораторияларны калбак программа ёзугаар тудуп турар.

АЛМА-АТА.

Өөрениринге, дыштанырынга, чурттаарынга

«Кедээниң нийти билиг школаларының ажылын улам ыңай экижидер хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1973 чылда хүлээп алган доктаалы кедээ школаларның ажылын чаа чадаже көдүрер сорулганы салган.

Сөөлгү чылдарда чер бырдаргай бичии школаларның саны кызырлып, кедээ школалар эки дериттинген кабинеттерлиг, мастерскаяларлыг болуп, бедик мергежилдиг башкы кадрлар-биле хандыртынып турар апарганы кедээде школа четкизиниң хөгжүлдезиниң база бир херечизи. Шак ындыг улуг школаларның чанында школа девискээриниң ыракта чурттап турар уругларга интернаттар бары уругларның өөренириниге бүгү таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар.

Амгы үеде кедээ школаларның интернаттарында 2 миллион хире уруглар чурттап, өөренип турар. Бо беш чылдың төнчүзүнге чедир ол сан 2,7 млн-га чедир өзер болгаш ол-ла үениң иштинде интернаттар тудуу калбарып, 725 муң оруннуг интернат тудуглары ажыглалга кирер. Ооң-биле кады СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы интернаттарга өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидериниче кол кичээнгейни углап, 30—40 өөреникчилерге бир кижизидикчи башкы онаашкан турарын айыткан.

Бистиң Тыва АССР-ниң кедээ школаларының интернаттарында 8 муң хире уруглар хаара туттунган, азы 4 кедээ школачының бирээзи-ле интернатта чурттап турар.

Интернаттар бүгү-нийти сес чыл өөредилгезин болгаш ортумак эртемче шилчилгениң дугайында хоойлуну күүседиринге, өөреникчилерниң школаны ара каар чоруун болдурбазынга кедээ школаның бир кол даянгыыжы болур. Интернаттарга кижизидилге ажылын болгаш уругларның хостуг үе-шагын шын организастааны школада өөредилгениң шынар хуузунга, бүгү өөреникчилерниң чурум-сагылгазынга улуг салдарлыг. Интернаттар малчыннарның, аңчыларның уруглары болгаш чединмес өг-бүлелерден, өскүс азы чартык өскүс уругларны школага хаара тудар арганы берип турар.

Тыва АССР-ниң хөй-хөй школаларының интернаттары кижизидилге ажылын бедик деңнелде тургузуп, боттары онзагай чаңчылдарлыг апарган. Кижизидикчи башкыларның февраль айда боол эрткен семинары интернаттарда кижизидилге ажылының дуржулга солчулгазын чоруткан.

Маңаа Тураннын № 2 школазының интернадының ажылында эки талаларның дугайында бижикседим. Чоокта чаа ол интернатка республиканың школаларының директорлары четкеш, интернатта кижизидилге ажылын сонуургаан. Интернаттарның иштиниң арыг-силиин, чурум-чыскаалдын, уруглар ында чаңгыс өг-бүлениң төлдери дег, эптиг найыралдыын директорлар демдеглээн. Уругларның хүндүткелин, ынакшылын чаалап алган кижизидикчи Анна Ивановна Кошкарова бо интернатта 20 чыл ажылдап турар. Кижизидип турар уругларының сагыш-сеткилин, чедер-четпезин нези дег билир башкы, оларга чогуур үезинде дузалап, уругларның ажыл-амыдыралын солун, чаңгыс уттуг кылдыр тургузуп турар. Уруглар-биле ажылдаарынга бедик дуржулгалыг кижизидикчи башкы Евгения Никифоровна Вебер бодунга быжыглаан бөлүүнден аңгыда, өөредилге секторунуң ажылын удуртуп турар. Өөредилге сектору неделя санында хуралдап, үстүкү классчыларның бичиилерге дузалажылгазын организастаан. Секторнуң кежигүннери өөредилгениң байдалын, онаалга күүселдезин хынап, тематиктиг кежээлерни, эртем аайы-биле бөлгүмнерни эрттирериниге дузалажып турар. Ооң түңнелинде интернаттың ийи чүс хире чурттакчыларындан ийи-ле кижи чедир өөренмейн барган. Бо үшкү улдунда интернат чурттакчылары 100 хуу өөредилгелиг болур дээш туржуп турар.

Интернатта спорт болгаш күш-культура ажылын аныяк башкы Любовь Шульгина эрестиг удуртуп, уругларның спортка хандыкшылын чедип алган. Ында эстетиктиг кижизидилге база бедик деңнелде чоруп турар. Бот-тывынгыр уран чүүл концерттерин белеткеп, концерттиг үнүүшкүннерни организастап келген. Чурулгага ынактарны школа дерилгезинче башкы М. Салчак хаара туткан. Интернат эргелекчизи Павел Сергеевич Табакаев ажылының тус онзагайын билир, кижизидикчилерниң болгаш интернат активиниң ажылын хүн бүрүнүң сорулгаларынче углап, кол шиитпирлээр айтырыгларны шын тып, школаның дирекциязы, башкылары-биле харылзаалыг ажылдап турар.

Школа директору Борбак-оол Иргитович Араптан болгаш өөредилге эргелекчилери интернатка хүннүң кээп, интернаттын ажыл-агыйынга чогуур удуртулганы берип, планнаашкынга болгаш өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарга улуг дузаны чедирип турар.

Интернатка ада-иелер, бүдүрүлгениң мурнакчылары, хөй-нииттичилер кээп, ужуражылгаларны, лекция беседаларны эрттирип турар. Тураннын № 2 школазының интернадында уруглар хөглүг дыштанып, өөредилгезинге харысалгалыг, кызымак, чүткүлдүг чурттап турары — ол школада интернат ажылын кичээнгейге ап, кижизидилгениң чаа-чаа аргаларын хүн бүрүде тып, ажыглап келгенинде.

Л. САЛЧАК,
Кызылдың башкы институдунуң башкызы.

БАШТАЙГЫ БАЗЫМНАР

Тоску беш чылдың тодарадыкчы чылының планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш ажыл-ишчилер шудургу ажылдап турар бо үеде чоннуң культурлуг дыштанылгазын шын организастаары—чугула айтырыгларның бирээзи.

Ону барымдаалааш, Чадаана хоорайда дыштаныр хүн штавын 1972 чылда тургускан. Ооң составында партия, совет, профэвилел, комсомол болгаш өске-даа хөй-нийти организацияларының төлээлекчилери кирген. Штаб бодамчалыг тургускан план ёзугаар ажылдап турар. Дыштаныр болгаш байырлал хүннерин кайы коллективке канчаар эрттирерин баш бурунгаар удуртукчулары-биле дугурушкаш, белеткел ажылын хынамчалыг чорудуп келген. Ону белеткээринге штаб кежигүннери, культура ажылдакчылары идепкейлиг киржип турар.

Коллективте ажылдап турар кижилерниң дыштанылгазын шын организастаарынче районнуң хереглекчилер ниитилелиниң автотранспорт бүдүрүлгезиниң, район эмнелгезиниң удуртукчулары бичее эвес кичээнгейни салып, өскелерге үлегерин көргүзүп эгелээн.

Культура бажыңынга дыштанылга кежээлерин кайы-бир бүдүрүлге азы албан чери организастап эрттирерин практикалап турар бис. Ону коллектив кежигүннери долузу-биле харыылаар ужурлуг. Хамаарышкан организациялар даалганы багай эвес күүседип келгенинден дыштанылга кежээлери багай эвес эрткен. Район эмнелгезиниң эрттиргени «Ак халаттыг кижилер», амыдырал хандырылга комбинадынын организастааны «Сезоннуң модазы», автотранспорт коллективиниң «Рульда кижи», СЭКП райкомунуң база райкүүскомнуң «Район бөгүн болгаш даарта» деп темалыг кежээлери болгаш өске-даа ажылдар солун болуп эрткен. Аңаа хоорайның чурттакчылары идепкейлиг киржип, боттарынга ажыктыг чүүлдерни билип алыры-биле чергелештир эки дыштанып алганнар.

Коллективтерде лекциялар номчулгазын, айтырыг болгаш харыы кежээлерин эрттирип турар.

Хоорайның ВЛКСМ-ниң 40 чылы аттыг кино театрының дирекциязы көрүкчүлер-биле ажылды экижидер хемчеглерни ап эгелээн. Аңаа Куйбышевтен ажылдап келген студентилер, офицерлер-биле ужуражылгаларны организастаан, ооң сөөлүнде кинолар көргүскен. «Кино көрүкчүзүнүң булуңун» хоорайның бүдүрүлгелеринде, организацияларында аскан, орта кандыг кино болурун, ооң утказын баш бурунгаар чарлап турар.

Дыштаныр хүннерде спортчу маргылдааларны, массалыг селгүүстээшкиннерни эрттиреринче кичээнгейни салган бис. Адар-Төште хаак баазазы бо чылын ажыттынган. Аңаа дыштаныр хүннерде чүгүлаары-биле чергелештир, ГТО-нуң нормаларын дужаарының маргылдааларын коллективтер аайы-биле эрттирген. Хоорайда бильярд, стол теннизиниң, шыдырааның залдары ажылдап турар. Хүреш секцияларын чорудар зал база бар. Ында хостуг хүрештиң секциязын ССРЭ-ниң спорт мастеринге кандидат Сергей Серденбал багай эвес организастаан. Бо бүгү ажылчы чоннуң хостуг үезин эрттиреринге дузалыг болуп турар.

Хоорайның дыштаныр хүн штавының кежигүннеринден Б. Кара-Сал, Н. Бады-Лама, Д. Идам-Сүрүн, Д. Монгуш, Б. Монгуш олар даалгазын ак сеткилдиг күүседип, боттарындан хамааржыр бүгү-ле чүүлдерни кылып келген.

Ажылчы чоннуң дыштанылгазын шын организастаар талазы-биле баштайгы базымнарны штаб кылган. Ынчалза-даа ооң ажылында четпестер хөй. Эки дуржулгага даянып алгаш, моон соңгаар ажылды экижидер сорулгалыг ажылдап турар бис. Ылаңгыя чылыг үеде чоннуң дыштанылгазын солун, ажыктыг эрттирериниче угланган боттуг хемчеглерни алыр.

Д. СААЯ,
дыштаныр хүн штавының даргазы, ВЛКСМ райкомунуң секретары.

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ

Хөгжүм-шии театрынга март 23-те 10 шакта делегей байдалының дугайында лекция болур.

Респотребсоюзтуң АТБ-зиниң клувунга делегей байдалының дугайында лекция, ооң соонда «Сельхозтехника» каттыжыышкынының бот-тывынгыр артистериниң концерти **март 23-те 17** шактан эгелээр.

Пионерлер бажыңынга хоорайның школачыларының бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдези 16 шактан эгелээр.

Энергетик Культура бажыңынга, «Кандыг-даа ажыл эки, күзээниңни шилип ал» деп школа доозукчуларынга ажыл-мергежил дугайында кежээ.

Март 24-те **Пионерлер бажыңынга** уруглар номунуң неделязы 11 шакта ажыттынар.

Дыштаныр хүннерде паркта **шыдыраа, теннис болгаш бильярд** залдары 11 шактан ажылдаар, **«Тайга»** станциязынга хаакка селгүүстээр күзелдиглерни автобус 10 шакта алгаш чоруп турар. **«Энергетик»** болгаш **«Енисей» Культура бажыңнарынга дыштанылга кежээлери** 20 шактан эгелээр.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАВЫ.

ЧАА КИНОНУ КӨРҮҢЕР!

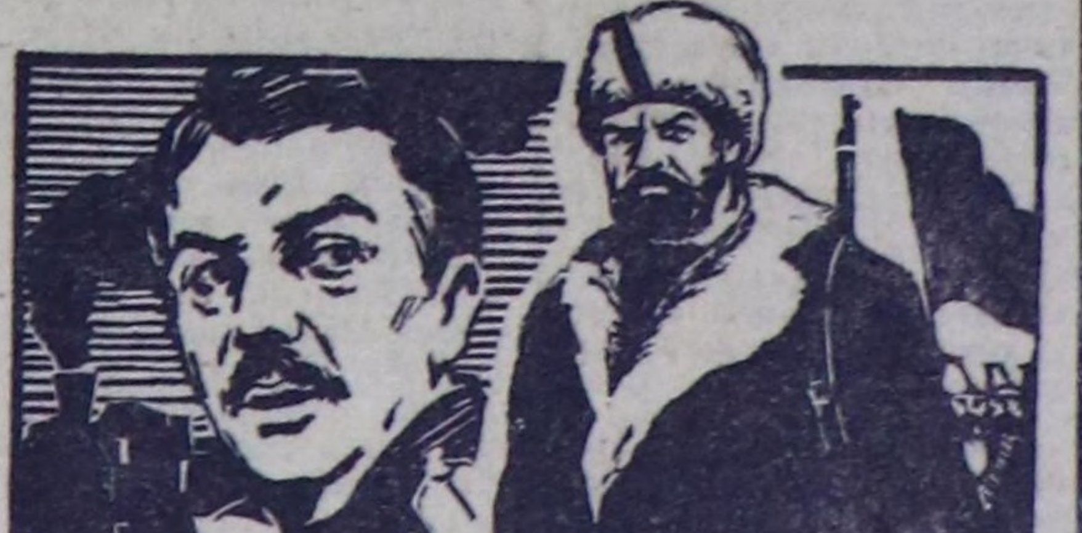

И НА ТИХОМ ОКЕАНЕ..

Республиканың экраннарынга «ЫНЧААР ООЖУМ ОКЕАНГА...» деп «Мосфильм» киностудияның үндүргени чаа кино үнүп эгелээр.

СВЕРДЛОВСК. ССРЭ-ниң улустарының III кышкы спартакиадазы. Конькиге чемпион Татьяна Аверина.
А. ГРАХОВТУҢ болгаш А. ЯКОВЛЕВТИҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохроникасы).

Кырганнар бажыңында

Хөндергейде 1967 чылда тургустунган кырганнар болгаш инвалидтер бажыңы бар. Амгы үеде ында байдал мурнукузундан экижээн, кырганнарга болгаш инвалидтерге таарымчалыг байдал тургустунган.

Хандырылга база дузалал ажыл-агыйы хөгжээнинден эрткен чылын өре чок ажылдаан. Шиитпирлиг чылда дузалал ажыл-агыйы орулганы бир-ле дугаар киирген. Ук ажыл-агый 900 кг эът, 1500 рубль орулганы берген. Чүгле ногааны безин муң ажыг килограммны, 12 тонна картофельди өстүрген, сиген, көк-сула белеткелинден биче эвес орулга кирген. Ажылчыннар Хөндергейде уруглар бажыңынга шефтээш 100 кубометр ыяшты белеткеп, дажып берген. Хөмүр-дашты боттарының машиназы-биле сөөртүр. Ниитизи-биле бо коллектив 4 муң рубль арыг орулгалыг болган.

Дузалал ажыл-агыйынга эрткен чылын 40 хаван, 100 ажыг өшкү турган. Кырган коммунист Маады Шогдуп, инвалид Күжүгет Калбак олар хаваннарны эки ажаап, семирткеш, дирекцияга чаңгыс эвес удаа мактаткан. Бо чылын 19 хаванны азырап турар.

Эрткен чылын корпустарның, столоваяның кол болгаш үүрмек септелгезин кылган. Бус, суг дамчыдар хоолайлар траншеязын каскаш, чаарткан. Назаров ГЭС-тиң чырыы ынаа шагда-ла чайнай берген. Ону киирерде коллектив база киришкен. 170 адагашты кескеш тургузарынга ажылчыннар-даа, кырганнар-даа сорукту ажылдаан.

Коллективе культура-массалыг ажыл идепкейжээн. Лекцияларны, беседаларны доктаамал эрттирип келген. Корум-чурум быжыккан. Кинону айда ийи удаа көөрлер. Эрткен чайын кырганнар болгаш инвалидтерден он ийи кижи Дус-Хөл, Шивилиг аржааннарынга кадыкшылын экижиткен. Кырганнар боттарының күжү-биле ажыктыг үүлени бүдүрүп турарлар. Чижээ, кызыл-булуңну көрүштүг кылдыр дерип алган. Аңаа олар номнарны, солун, сеткүүлдерни номчуп, лекцияларны, беседаларны дыңнаар, хүннүң-не аңы-бүрү оюннарны эрттирер.

Эмчи Валентина Сат, повар Момаан Кара-Сал, санитарка Долгар-Сүрүн, сестра Елизавета Сат, столяр Саңчай-оол Кара-Сал, чолаачы Дембил Монгуш оларның кызымаккай, эвилең-ээлдек куш-ажылын коллективтиң кежигүннери шупту хүндүлээр.

Районнуң «Билиг» ниитилели, культура килдизи ышкаш организацияларның лекторларын мында дыка дыңнаксап турар. Ынчангаш ол организациялар боже кичээнгей салыры күзенчиг.

О. ХОВАЛЫГ.
Чөөн-Хемчик район.

агаар

Бөгүн республикага булуттаар, бүргег хүн болур. Чамдык черлерге хар-чаъс чаар. Агаарның температуразы даглыг черлерге 0—5 градус соор, өскелеринге 5 градус чедир чылыыр. Хат кошкак.

Кызылга аязып, бүргеп турар хүн болур. Кезек хардаа чаар. Агаарның температуразы 0 градус.

Сонуургактарга

ДЕЛЕГЕЙДЕ ТАРАА БҮДҮРҮЛГЕЗИ

Делегейде 30 ажыг чурттар чер ажылын сайзырадып, тараа культураларының кол бүдүрүкчүлери болуп турар.

1973 чылда делегейде тараа бүдүрүлгези 1 миллиард 300 млн. тонна четкен. Ооң иштинде кызыл-тас 400 млн. тонна болган. Эң хөй тарааны Совет Эвилели бүдүрген. Эрткен чылын бистиң чуртувуска тарааның ооң мурнуунда кестүп көрбээн дүжүдү алдынган, ниитизи-биле 222,5 миллион тонна тарааны ажаап алган. Ол болза сеески беш чылдарда азы 1966—1970 чылдарда чыгдынып турган тарааның ортумак хемчээлинден 55 млн. тонна хөй. Бистиң чуртувустуң кижилериниң амыдыралынга чугула тараа культуразы—кызыл-тастың нийти чылдазы 109,7 млн. тонна четкен.

Американың Каттышкан Штаттары 180 миллион тарааны бүдүрген. Ооң иштинде кызыл-тас 37,5 миллион тонна болган. Америкада мал ажыл-агыйы аажок хөгжээн чурт болганындан, ында кукурузаны — 105 млн. тоннаны бүдүрген. Каттышкан Штаттар тараазын мал чеми белеткээринге болгаш далган аймаа кылырынга хереглээриндеи аңгыда, өске чурттарга садып турар.

Индияда тараа бүдүрүлгези кедээ ажыл-агыйның үндезини. Эрткен чылын ниитизибиле 76 млн. тонна тарааны өстүрүп алган. Индияның чонунуң кол чеми болур рис бүдүрүлгези 50,2 млн. тонна четкен. Ынчалза-даа Индияда тараа бүдүрүлгези чоннуң хереглелин долузу-биле хандырбайн турар. Сөөлгү үеде социалистиг чурттар-биле экономиктиг харылзааны хөгжүткениниң түңнелинде кызыл-тас өстүрүлгезин шапкыны-биле хөгжээн. 1965 чылда —6,2 млн. тоннаны бүдүрген турганындан, ону эрткен чылын 20 млн. тоннадан ажырган. Кызыл-тастың бүдүрүлгезин көвүдеткеш, чоннуң тараа аймаанга хереглелин кыска хуусаада долузу-биле хандырар сорулганы Индий чазак салып турар.

Япония 20 млн. тарааны бүдүрген, ооң колдуу рис. Ол чурттуң хереглелинге чарыгдаттынып турар тарааның 60 хуузун өске чурттардан садып ап турар.

Вьетнам Демократтыг Республика тайбыңның баштайгы чылында 5 млн. тонна тарааны бүдүрген. Чер ажылы хөгжүдүп турар капиталистиг чурттардан Австралия — 14 млн. тоннаны, Канада — 28 млн. тонна тарааны, ооң иштинде 16 млн. тонна кызыл-тасты бүдүрген. Европаның тараалаң чурттарындан эрткен чылын Англия 13 млн., Франция — 27 млн., ГФР —13 млн., Италия — 14 млн. тонна тарааны алган.

Европаның социалистиг чурттарындан Польша эң хөй тарааны — 19 млн. тоннаны бүдүрген, өскелери — Болгария 5,6 млн., ГДР—6,5 млн, Югославия — 14 млн., Чехословакия — 6,0 млн., Венгрия — 7 млн. тонна тарааны ажаап алган.

Ниитизи-биле эрткен чылын делегейге бүдүрген тарааның 550 млн. тоннаазы социалистиг лагерьниң чурттарынга хамааржыр, 850 млн. тоннаазы капиталистиг болгаш чаа хөгжүп олурар чурттарга хамааржып турар.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МАРТ 23-ТЕ

МОСКВАДАН

12.00—Дамчыдылгалар программазы. 12.05—Медээлер. 12.10—Өңнүг телекөргүзүг. Уругларга. «Уран холдар». 12.40—Өңнүг телекөргүзүг. **«Кым мурнаарыл».** Мультфильм. 12.50—**«Кадыкшыл».** Эртем-попередилгелиг программа. 13.20—Өңнүг телекөргүзүг. **«Дириг амытаннар делегейинде».** 14.20—Өңнүг телекөргүзүг. **«Ыр сенден чарылбас».** Концерт. 14.50—Өңнүг телекөргүзүг. **«Фредерик Моро»** деп телешииниң баштайгы көргүзүү. Г. Флоберниң «Сагыш-сеткил кижизидилгези» деп романын ёзугаар тургускан.

КЫЗЫЛДАН

17.50—**«Тываның неделязы».** Информастыг программа. 18.05—**«Мен бичии турумда...»** Уран-чечен фильм. 19.15—Телемедээлер. 19.30—Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

19.35—Өңнүг телекөргүзүг. Валентин Зоринниң **«Америка-биле таныжыңар»** деп документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү.**«Потоманда хоорай».** 20.00—**«Володыевскийниң селемези»** деп шаңнал дээш фехтованиеге делегей маргылдаазы. **ССРЭ—Италия.** 20.30—Өңнүг телекөргүзүг. **«Оюн-баштак-биле»** деп хензиглерниң телетеатры. 21.30—**«Аныяк үннер».** Совет композиторларның ырларының аныяк бот-тывынгыр күүседикчилериниң Бүгү-эвилелдиң телеконкурузу. 1-ги тур. 23.00—23.30—**«Үе».** Информастыг программа.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

МАРТ 23-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Демир маска»** (2 сериязы кады) 10.00, 12.40, 15.20, 18.00, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Адыр маңа!»** 9.00, **«Ынчан-на — чок!-деп харылаан мен»** 10.00, 11.55, 14.00, 15.45; **«Мугулай херек»** 17.30, **«Үш мушкатёрлар»** (2 сериязы кады) 19.20 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Чаъс шупту истерни чуй шаап каапкан»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Даарта, апрель 3-те»** 15.00; **«Византий садыгжының эртинези»** 16.50; **«Ынакшыл үези»** 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харысалгалыг секретарьның 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, кедээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа килдизиниң 41-27, информация база совет тургузут килдизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тираж 16056. ЧАГЫГ № 647.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыгының талазы-биле эргелелиниң типографиязы, (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 1) ТС—00431